

Univerzita Karlova v Praze, Fakulta humanitních studií

Dmitry Vydrin

Bakalářská práce

**Kanonizace biskupa Gorazda
a knížete Rostislava Pravoslavnou církví
v českých zemích a na Slovensku**

Vedoucí práce: doc. Mgr. Martin Putna, Dr.

Praha 2011

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci s názvem: „*Kanonizace biskupa Gorazda a knížete Rostislava pravoslavnou církví v Českých zemích a na Slovensku*“ vypracoval samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury, jež byly řádně ocitovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

---

podpis autora bakalářské práce

V Praze dne 24. 06. 2011

Děkuji vedoucímu práce doc. Mgr. Martinovi Putnovi, Dr. za připomínky, cenné rady a celkovou podporu při vedení této bakalářské práce.

Obsah práce

1. Úvod.....	6
1.1. Motivy k napsání práce.....	9
1.2. Struktura práce.....	10
2. Pravoslaví v Českých zemích.....	11
2.1. Krátký popis dějin pravoslaví v českých zemích do 20. století.....	11
2.2. V období socialismu.....	15
3. Kanonizace.....	17
3.1. Srovnávání katolické a pravoslavné kanonizace.....	18
3.2. Svatý Sarkander jako příklad katolické kanonizace.....	23
4. Gorazd.....	24
4.1. Život.....	24
4.2. Předpoklady ke kanonizaci.....	35
4.3. Rozhovor s ThDr. Jaroslavem Šuvarským, PhD.....	37
4.4. Kanonizace.....	38
4.5. Ohlas kanonizace.....	43
5. Rostislav.....	44
5.1. Život.....	44
5.2. Předpoklady ke kanonizaci.....	50
5.3. Kanonizace.....	51

5.4. Ohlas kanonizace.....	56
6. Porovnání dvou kanonizací.....	62
7. Závěr.....	65

1. Úvod

V práci se bude mluvit mimo jiné o dvou osobnostech a jejich kanonizacích – biskupa Gorazda a knížete Rostislava. Přesto, že tito dva lidé byli kanonizováni jednou církví (avšak pod různými názvy, v období socialismu to byla Československá pravoslavná církev a po rozdělení těchto dvou států Pravoslavná církev v českých zemích a na Slovensku), jsou mezi nimi a jejich kanonizacemi velké rozdíly.

Začnu Rostislavem. Byl to kníže Velké Moravy z devátého století, jenž byl iniciátorem cyrilometodějské mise. V důsledku toho, že ji prováděl nezávislou na papežovi a východofranském království politiku, měl hodně odpůrců. Nakonec byl zrazen svým vlastním synovcem a zbaven zraku. Rostislav skončil své dny v nepřátelské věznici. Na rozdíl od biskupa Gorazda je toho o velkomoravském knížeti známo poměrně málo. Pravděpodobně neuměl číst a psát, v důsledku čehož se o něm dochovaly pouze materiály, které o něm napsali jiní. I když sám Rostislav z politického pohledu skončil neslavně a východní církev z této oblasti byla postupem času vytlačena, přesto zůstává prvním knížetem, který se zasloužil o založení biskupství na Velké Moravě (která po určitou dobu zahrnovala též Česká území) a jeden z prvních, kdo projevoval odpor proti latino-germanizaci, prosazované katolickou církví. Dá se říci, že svatý kníže stál na počátku pravoslavné tradice v Česko-moravsko-

slovenských oblastech a biskup Gorazd více než tisíc let poté stál u obnovení tohoto dědictví v Československu.

Co se týká životního příběhu Matěje Pavlíka, posléze biskupa Gorazda, nedá se ho nazvat obyčejným. Člověk bezesporu velmi nadaný a schopný, bezmezně oddaný svému poselství, vladyka, prožil nesmírně rozmanitý, ale také tragický život. Za svůj život Pavlík-Gorazd změnil tři vyznání: katolické, protestantské a pravoslavné. Ale nakonec právě v pravoslaví svatý biskup-mučedník naplnil svůj osud. O Gorazdovi je napsané značné množství různých materiálů. Velké množství prací též pochází přímo z jeho pera. Jeden z nejzajímavějších a pozoruhodných jevů v Gorazdově osudu, který nebyl dostatečným způsobem prozkoumán, je jeho kanonizace (svatořečení). Jak se mohlo stát, že v socialistickém státu, jakým bylo Československo do roku 1989, mohla proběhnout kanonizace biskupa? Bezesporu svatořečení vladyky otevřelo novou stránku v historii československé církve a celého národa. V září roku 1987, kdy ještě ani ten nejvíce prozřetelný člověk nemohl předpokládat tak brzké zhroucení celého východního bloku, svatořečení biskupa Gorazda (první v celém východním bloku od roku 1948) se ukázalo být prvním příznakem blížících se obrovských změn směrem ke svobodě. V práci jsou uvedené oficiální dokumenty ze svatořečení Gorazda v roce 1987, které mi laskavě poskytl metropolitní protopresbyter Jaroslav Šuvarský.

Kromě rozdílů v pramenech, jež o těchto dvou svatých máme, a obrovského časového odstupu, který je mezi nimi, existují také další odlišnosti, které jsou spojené s jejich kanonizací. Pavlík-Gorazd byl svatořečen v období ještě poměrně silného socialistického režimu, což se nepochybně odrazilo na přípravách této akce a na jejím ohlasu. Bohužel hlubší podstata a stinné stránky kanonizace Gorazda zůstávají skryty. Neexistence svobodných mediálních prostředků a nedůvěra státu a církve způsobily, že se o této slavnosti dá najít pouze „suchý“ popis průběhu obřadu nebo v nejlepším případě lze získat kanonizační řád.

Naproti tomu o svatořečení knížete Rostislava je známo o hodně více, což se nedá říci o jeho osobnosti. Například jsem informován o poměrně slabém ohlasu a o některých

nejednoznačných reakcích na jeho svatořečení. Přes všechny rozdíly mezi Rostislavem a Gorazdem jsem se rozhodl o jejich zkoumání jednak proto, že byli jako první svatořečení pravoslavnou církví ve dvacátém století, a také proto, že rozdíly mezi kanonizacemi těchto svatých jsou výhodou pro porovnání společenských a církevních poměrů před rokem 1989 a po něm.

Ve svojí práci stručně uvádím dějiny pravoslaví v Českých zemích. Obě osobnosti se mi jeví jako nejzákladnější postavy těchto dějin a období, ve kterých žili, jsou „zlatými časy“ pro pravoslaví. Díky nim celá práce zachovává kontinuitu v dějinách vývoje pravoslaví od nejstarších dob až po kanonizaci svatého Rostislava v roce 1994.

Účelem mé práce je sama kanonizace, tedy „metody“ pravoslavné kanonizace, průběh svatořečení v těchto dvou případech, společenské okolnosti, ohlas a komparace kanonizací biskupa Gorazda a knížete Rostislava.

Ve své práci jsem vycházel z několika druhů pramenů. Za prvé jsem pracoval s tištěnými, veřejně dostupnými prameny. Za druhé jsem také vycházel z interních materiálů pravoslavné církve, které mi poskytl metropolitní protopresbyter ThDr. Jaroslav Šuvarský, PhD.

Během psaní mé práce jsem prozkoumal značné množství informací, které mě obohatily a velmi rozšířily moje znalosti. Také jsem se setkal s problematikou nedostatku informací ohledně svatořečení biskupa Gorazda. Proto jsem se obrátil na ThDr. Jaroslava Šuvarského, PhD, jenž je autorem dvou knih o Gorazdovi. Výsledky našeho rozhovoru jsou popsány dále v této práci. Interview probíhalo v kanceláři Jaroslava Šuvarského, která se nachází vedle katedrálního pravoslavného chrámu svatých Cyrila a Metoděje (Praha 2, Resslova ulice), v němž Šuvarský působí. Položil jsem mu několik dotazů ohledně příprav, průběhu a ohlasu kanonizace biskupa Gorazda. Jaroslav Šuvarský mi ochotně vyprávěl o průběhu a ohlasu, který mělo svatořečení biskupa Gorazda. Ale o tom, jak církev dokázala prosadit tento akt u státních funkcionářů, se Šuvarský zmínil pouze okrajově. Také mi poskytl oficiální kanonizační dokumenty jako například kanonizační řád a prohlášení.

Pro práci jsem také použil svůj překlad z anglicky napsané knihy: „Eastern Cristianity in the Cold War, 1945–91“, konkrétně kapitolu o Československé pravoslavné církvi. Hodně informací pro svou práci jsem čerpal z pravoslavného periodika *Hlas pravoslaví* (svazky z roku 1987, 1994, 1995 atd.), ale také z jiných časopisů: *Český zápas*, *Hanácký kurýr* atd. V případě biskupa Gorazda byly použité jak primární, tak i sekundární prameny. V práci jsou dále uvedené informace z ruskojazyčných materiálů jako například přednáška metropolitů Juvenalija „O kanonizaci v moderním světě“ a nebo kniha K. E. Скупата *История поместных церквей*. V kapitole popisující dějiny pravoslaví do 20. století používám výhradně pramene s pravoslavnou orientací, což je uděláno záměrně, abych mohl prezentovat názory představitelů této konfese na české dějiny. V kapitolách věnovaných samotnému procesu kanonizace jsem mimo jiné čerpal z knihy o katolickém svatém Janovi Sarkanderovi.

1.1. Motivy k napsání práce

Na počátku ideje napsání této práce stojí můj zájem o pravoslavnou církev v Čechách, která tu nebyla tak neznámou, jak jsem původně předpokládal. Samotná poloha Českých zemí jako jakéhosi „evropského rozcestí“ předurčila tuto zem k tomu, že na ni budou doléhat vlivy z různých evropských zemí. Dnes je všeobecně uznáváno, že česká historie a kultura byly z největší části ovlivněny západními vlivy, včetně náboženských. Proto je v povědomí mnoha lidí tato zeměpisná poloha spojována hlavně s protestantsko-husitskou tradicí a s tradicí katolickou. A tak málo komu přijde na mysl zařadit pravoslavný neboli východní obřad do této koncepce. Váha a role tohoto náboženství se výrazně zvyšovala pouze namátkově, na krátké časové úseky, které přesto nemůžeme přehlédnout. Z těchto „záblesků“ můžeme uvést příchod slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje v 9. století na pozvání svatého knížete Rostislava, husitské období

v 15. století, obrozenecký zájem

o pravoslaví na konci století 19. a konečně obnovení této církve biskupem Gorazdem ve 20. století a její statečnost a obětavost v období nacistické okupace.

V práci stručně rekapituluji dějiny pravoslaví podle dostupných materiálů. Uvádím rozdíly mezi pravoslavnou a katolickou kanonizací. Mým úkolem je především srovnání dvou pravoslavných kanonizací svatého Gorazda a svatého Rostislava.

Pravoslavná církev v Českých zemích a na Slovensku svatořečila tyto svaté jako první, čímž ukázala na jejich zásadní role a význam v dějinách své církve a národa.

1.2. Struktura práce

Práce začíná úvodem, jenž má za účel uvést do problematiky, popsat hlavní téma, krátce vysvětlit obsah a cíl práce. V této kapitole mluvím o životech svatého Rostislava a Gorazda a jejich důležitosti pro pravoslaví. Také píšou o tom, co je spojuje a co rozděluje a o tom, proč jsem si je vybral pro svoji práci. Po úvodním slovu následuje několik kapitol popisujících vývoj pravoslaví v Českých zemích od nejstarších dob až po socialistické období (první polovina dvacátého století je spojena s Gorazdovým životem, proto uvádím tento historický úsek v dějinách pravoslaví společně s jeho životem). Tyto kapitoly považuji za důležité pro hlubší porozumění významu hlavních postav této práce a jejich kanonizaci. Dále následuje kapitola o kanonizaci, kde se snažím zdůraznit některé rozdíly v katolické a pravoslavné kanonizaci. Jako příklad katolické kanonizace uvádím svatořečení svatého Sarkandera. Moje práce pokračuje popisem života svatého biskupa Gorazda. Pro lepší znázornění rozděluji několik nejdůležitějších období v životě svatého do různých kapitol. Potom přecházím k otázce jeho kanonizace, vyhlášení, průběhu a konečně ohlasu. Stejnou

strukturu dodržuji i v případě svatého knížete Rostislava. Práci ukončuji popsáním rozdílů mezi oběma obřady svatořečení Gorazdovým a Rostislavovým a závěrem, v němž shrnuji celou práci.

2. Dějiny pravoslaví v Českých zemích

2.1. Krátký popis dějin pravoslaví v českých zemích do 20. století

V této historické pasáži používám výhradně pro-pravoslavně zaměřené práce. Jsem si vědom toho, že existuje velké množství různých, někdy opačných názorových pohledů na dějiny Českých zemí. Dějiny Českých zemí různě interpretují katolická, komunistická či liberální historická literatura. Nicméně prezentuji názory této tradice, abych ukázal právě pravoslavný, nezvyklý pohled na tuto záležitost.

Díky žádosti moravského knížete Rostislava byzantského císaře Michala III. byli na Velkou Moravu posláni dva bratři Konstantin (Cyril) a Method (Metoděj), kteří se už v té době proslavili jako vynikající misionáři u jižních Slovanů. „Svatí bratři přišli na Moravu v roce 863 a přinesli s sebou bohoslužebné knihy, jimi z jazyka řeckého na jazyk slovanský přeložené, pomživše k tomu písmen, vynalezených sv. Cyrilem.“¹. Bratři sloužili východní obřad v jazyce, jenž byl vlastní moravskému lidu. V roce 873 český kníže Bořivoj se svojí manželkou svatou Ludmilou přijímá křest z rukou svatého Metoděje (toto je starší verze, moderní, skeptičtější historie považuje tuto událost za legendární). V této době bylo v Čechách vybudováno několik

---

1 GRIGORIČ, Vladimír . *Pravoslavná církev v republice Československé*. Josefov : Nákladem Vladislava Čerycha, 1926, s. 7.

chrámů a „Křesťanská akademie“, v níž posléze studoval svatý Prokop, zakladatel sázavského kláštera. Od roku 874 stanul svatý Metoděj v čele arcibiskupství, které zahrnovalo knížectví Velkomoravské, pak Čechy a Panonii, tedy celou nynější Československou republiku a šířilo se ještě daleko na východ a jih.² Brzy po smrti svatého Metoděje začíná pronásledování slovanských kněží a slovanského jazyka německými biskupy. Na konci XIV. a XV. století se slovanský obřad dochoval pouze u „černorizců“ – poustevníků na Moravě (tamtéž str. 9). Přesto ještě dlouhou dobu existovalo slovanské písmo vedle latinského. Dokonce vnuk sv. Ludmily sv. Václav byl nejprve vyučován slovanskému písmu. I dnes se v pravoslavné církvi Českých zemí a na Slovensku doba svatých Ludmily a Václava považuje za rozkvět pravoslavné církve v Čechách. Po tlaku, jenž byl vyvinutý na východní bohoslužbu latino-německým živlem, prvním biskupem v Českých zemích v roce 973, na žádost papeže Jana XIII se stává vyznavač obřadu latinského - Dětmar. Řecko-východní obřad v historii Čech několikrát ožívá na krátkou dobu za Oldřicha v roce 1032, jenž začal pomáhat svatému Prokopovi ve výstavbě sázavského kláštera. Po Břetislavově porážce s německým císařem Jindřichem III. začíná upadat význam slovanského kláštera.

Roku 1079 se obrátil Vratislav II. na žádost českého sněmu na papeže Řehoře VII. s prosbou o potvrzení slovanské liturgie. Této prosbě papež nevyhověl. Sám fakt této žádosti dokazuje, že v sedmdesátých letech jedenáctého století byla v Čechách slovanská liturgie silně rozšířená a ve velké oblibě. „Podobnou žádost posílá Karel IV. svému bývalému učiteli papežovi Klimentovi, v níž ho prosí o povolení slovanské bohoslužby na různých místech českého království.“(Pravoslavná církev v republice Československé, Vladimír Grigorič, 1926, str. 18). Slovanská bohoslužba byla povolena pouze v jednom místě – ve slovanském klášteře v Emauzích v Praze. O tom, že bohoslužby v Emauzích se podobaly pravoslavným, nenapovídá

---

2 GRIGORIČ, Vladimír: *Pravoslavná církev v republice Československé*. Josefův: Nákladem Vladislava Čerycha, 1926, s. 8.

pouze slovanský jazyk při jejích čtení, ale také věroučná a praktická stránka: přijímání pod obojí, odmítnutí očištění a papežské osoby jako prostředníka Krista na zemi a dodatku filioque (i ze syna) v učení o Duchu Svatém.³ Vlivy východního obřadu pocházely především ze styku Čechů s jinými Slovy, jež bezpochyby oživovaly slovanskou bohoslužbu.

Jana Husa novodobá pravoslavná tradice interpretuje v tom smyslu, že jeho nebývalá sláva byla znamením toho, nakolik vytouženou potřebou byla reforma katolické církve a zavedení národní liturgie v Čechách. Tatáž pravoslavná tradice tvrdí, že pravoslaví bylo Husovi blízko, často toto náboženství zastával před katolíky. Další velký český vlastenec a myslitel Jeroným Pražský pravoslaví obdivoval a pravoslavné prohlašoval za dobré křesťany. Častým tématem historické literatury je poměr vztahu mezi husity a pravoslavnými. Opravdu se tyto dvě církve mohly spojit? Dlouhou dobu vztah narušovala zamítavá pozice Cařihradské církve, která považovala husity za kacíře. „Až v roce 1451 Konstantin Angelik, husitský vyslanec, navštívuje Cařihrad, kde sděluje husitské přání spojit se s pravoslavným vyznáním. „Husitská víra byla Cařihradskou pravoslavnou církví uznána za zdravou a církví přijatelnou.“⁴ Jenomže tento nadějný vývoj v jednání mezi dvěma církvemi byl definitivně přerušen pádem Cařihradu do rukou Turků. V důsledku toho byl pravoslavný směr vystřídán německou reformací.

Zajímavý je také osud slovanských mnichů z kláštera v Emauzích neboli „Na Slovanech“. Nejdřív byl klášter předán španělským Benediktům. Roku 1634 se slovanští mniši museli přestěhovat do kostela svatého Mikuláše na Staroměstském náměstí. Na místě původního kostela byl jejich pomocí vystaven známý barokní chrám, který byl ale už roku 1785 zrušen.

---

3 GRIGORIČ, Vladimír. *Pravoslavná církev v republice Československé*. Josefův: Nákladem Vladislava Čerycha, 1926, s. 20.

4 GRIGORIČ, Vladimír. *Pravoslavná církev v republice Československé*. Josefův: Nákladem Vladislava Čerycha, 1926, s. 29.

V roce 1781 Josef II. vydává toleranční patent, ve kterém je pravoslaví vyhlášeno jedním z uznávaných náboženství. „V praxi ale tato tolerance nepřinášela výraznější možnosti, že by k pravoslaví mohl svobodně přejít kdokoliv z křesťanů majoritní konfese.“⁵ Dalším důležitým mezníkem v historii tohoto chrámu je rok 1870, kdy byl ponechán Ruské pravoslavné církvi. Rok před tím pravoslaví přejal dr. Karel Sladkovský, významný liberální politik a propagátor stavby Národního divadla. V roce 1870 čtrnáct Čechů v Petrohradě přijalo pravoslavný křest, který byl mimo jiné výrazem nespokojenosti s výsledky Vatikánského koncilu a prohlášením o papežské neomylnosti. V roce 1877 se řady pravoslavných Čechů rozšířily ještě o 39 osob, které byly pokřtěné v Bělehradu v Srbsku. „Pod vlivem ruských kněží a bohoslužeb u svatého Mikuláše v Praze se už v druhé polovině 19. století vytvořila živá pravoslavná skupina Čechů, kterým ruští kněží sloužili české bohoslužby.“⁶ Pravoslavná církev se již od počátku svého vzniku potýkala s nedůvěrou a odporem některých vládních kruhů a části veřejnosti. V první řadě za to mohl vliv katolické církve a také fakt, že za synonymum pravoslavné církve byl považován panslavismus, což na druhou stranu vyvolávalo přízeň u panslavisticky naladěné elity, do které patřil například Karel Kramář.

Rakouská vláda považovala účast na pravoslavných bohoslužbách za projevy slavjanofilstva, proto nedovolila vytvořit samostatnou pravoslavnou českou obec. Tady má svůj původ jurisdikce Srbské pravoslavné církve nad pravoslavnými Čechy, kterou uznala rakouská vláda oficiálně. Pravoslaví nebylo v době první republiky v Československu jednotné. V Čechách tak za první republiky existovaly tři odnože pravoslavní církve – česká, podřízená srbskému patriarchátu, která se ale v roce 1923

---

5 ALEŠ, Pavel. *Směřování: biskupské svěcení sv. Gorazda před osmdesáti lety v Bělehradě. Olomouc: Pravoslavná církev v eparchii moravské, 2002, s. 21*

6 ALEŠ, Pavel. *Směřování: biskupské svěcení sv. Gorazda před osmdesáti lety v Bělehradě. Olomouc: Pravoslavná církev v eparchii moravské, 2002, s. 22*

rozdělila na „konstantinopolskou“ s vladykou Sawatejem a „srbskou“ s Pavlíkem-Gorazdem. Druhou větví byla ruská spadající do jurisdikce metropolitě Evlogie (Georgijevského) se sídlem v Paříži, které bylo podřízeno moskevskému patriarchátu a později, když už nebylo možné udržovat styky s pronásledovanou moskevskou církví, patriarchovi Cařihradskému. I v tomto období se ovšem církevní otázky proplétaly s politickými a otázkami vztahů mezi ruskou emigrací a Československou republikou, které jsou ale dosti komplikované a do této práce nepatří.

Pravoslavný názor na české náboženské dějiny lze shrnout výrokiem Pavla Aleše z knihy *Směřování* – „Nezaujaté studium dějin přineslo zjištění, že ačkoliv byly u nás cyrilometodějsko-staroslovanské prvky křesťanské kultury později vyhlazovány systematicky, národ byl jimi formován na dlouho. Cela řada faktů totiž potvrzuje, že se k argumentům Cyrila a Metoděje a jejich praxi přiznávala i česká reformace 15. století. A reformnímu katolickému hnutí nezbylo nic jiného než hledat naplnění svých požadavků v tom prostředí, kde byly jako principy stále živé: u pravoslavných Slovanů.“⁷

2.1. Pravoslavná církev v Československé republice po roce 1945

„Pravoslavná církev v Československu se v období po druhé světové válce těšila podpoře ze strany státu, tento trend se po únoru 1948 nejen dále prohloubil a došel do stadia plného

---

7 ALEŠ, Pavel. *Směřování: biskupské svěcení sv. Gorazda před osmdesáti lety v Bělehradě. Olomouc: Pravoslavná církev v eparchii moravské, 2002, s. 35*

ovládnutí církve... Jednalo se tak jako v případě dalších církví o zneužití, politické znásilnění a zavlečení na nežádoucí pole.⁸ Pravoslavné komunity byly složené z takzvaných Gorazdovců na Moravě, Volyňských Čechů, Rusínů a Ukrajinců z Podkarpatské Rusi a východního Slovenska. Pravoslavní věřící stejně jako ostatní občané Československé republiky s nadšením vítali osvobození zemi sovětskou armádou. Toto nadšení rychle vyprchalo během toho, jak se zaváděl tuhý komunistický režim. V těchto letech probíhal návrat Čechů z Volyně do své původní vlasti, v jehož důsledku se počet pravoslavných zvýšil na přibližně 23 000.⁹

V této době se církev často stávala nástrojem státní vnější a vnitřní politiky. Není lehké pochopit, kdy církev jedná na základě vlastního uvážení a kdy je řízená státním aparátem shora. Po válce moskevský patriarchát rozhoduje, že metropolitou Českých zemí bude vladyka Elevation. Také pravoslavní biskupové olomoucký Kračmar i prešovský Dechtereč byli jmenováni ruskou delegací. Nasazení ruských neboli ukrajinských hierarchů na vedoucí církevní místa v Čechách a na Slovensku bylo podporováno komunistickou vládou, což se odráželo na kněžích „domácího původu“, které – jak potvrzuje Jaroslav Šuvarský – bylo znehodnocováno a záměrně opomenuto. „Problém obsazení místa metropolity a eparchiálních hierarchů z vlastních řad se pravoslavné církvi v Čechách a na Slovensku podařilo vyřešit teprve v prvním desetiletí 21. století.“¹⁰

---

8 MAREK, Pavel; BUREHA, Volodymyr. *Pravoslavlí v Československu v letech 1918–1953*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007. *Církev ve službách lidové demokracie*, s. 424.

9 LEUSTEAN, Lucian N.; HAVLÍČEK, Tomáš. *Eastern Christianity in the Cold War, 1945–91*. USA, Canada: Rotledge, 2010. *The Czechoslovak Orthodox Church*, s. 138.

10 LEUSTEAN, Lucian N.; HAVLÍČEK, Tomáš. *Eastern Christianity in the Cold War, 1945–91*. USA, Canada : Rotledge, 2010. *The Czechoslovak Orthodox Church*, s. 139.

Prostřednictvím pravoslaví se komunistický režim odhodlal k likvidaci řeckokatolické neboli uniatské církve na Slovensku a Zakarpatské Rusi v roce 1950. „Je nutné zdůraznit, že myšlenka likvidace řeckokatolické církve v Československu byla vyslovena už v roce 1946 prezidentem E. Benešem a byla motivována úmyslem oslabit pozice slovenského politického katolicismu.“¹¹ Trvalo to osmnáct let /do roku 1968), než tato církev byla zase obnovena. Zda se, že alespoň během začátku komunistické vlády je církev aktivně využívána komunistickým režimem jako další nástroj k podmanění satelitů Sovětského svazu, případně odstranění příznivců Západu – buďto kapitalistů nebo uniátů. „Nelze pochybovat, že ve všech svých akcích pravoslavná církev platila povinnou daň, nutnou k přežití v podmínkách totalitárního systému, na druhou stranu je třeba zvažovat míru a charakter této loajality.“¹² „Podpora, jíž se pravoslavné církvi ze strany lidově demokratického státu dostávalo, samozřejmě nebyla absolutní, nýbrž účelová, a v případě potřeby ji stát omezoval stejně jako ostatní církve.“¹³ V roce 1951 Ruská pravoslavná církev poskytla Československé pravoslavné církvi autokefalii, kterou například Ekumenický patriarchát uznal až v roce 1989. Zdánlivé „souznění“ pravoslavné církve a státu netrvalo dlouho. Už na začátku padesátých let začíná pronásledování pravoslavných věřících a konfiskace církevního majetku. Mezinárodní význam Československé církve pravoslavné roste díky Křesťanské mírové konferenci pravidelně konané v Praze. V sedmdesátých a osmdesátých letech přichází pokles praktických věřících. „Kvůli proti-náboženské orientaci režimu mladá generace považovala křesťanskou víru za druh folklóru, nikoli za podstatnou součást svých

---

1 1 MAREK, Pavel; BUREHA, Volodymyr. *Pravoslaví v Československu v letech 1918–1953*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007. *Církev ve službách lidové demokracie*, s. 430.

1 3 MAREK, Pavel; BUREHA, Volodymyr. *Pravoslaví v Československu v letech 1918–1953*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007. *Církev ve službách lidové demokracie*, s. 430.

životů.¹⁴ Pokles pravoslavných věřících v Čechách byl vynahrazen jejich růstem na Slovensku, v důsledku probíhající studené války toto číslo zůstalo nehybné a ustálilo se na zhruba 53 000 věřících. Hlavním rysem Československé pravoslavné církve během Studené války byla náboženská polarizace mezi Čechy a Slovenskem.

Je zřejmé, že historie pravoslavných církví v období vlády socialistických režimů patří do problematiky, která se nevyčerpá pouze jednoznačnou odpovědí typu: „Ano, kolaborovaly se státem“ neboli „Byli státem pronásledováni“. Vztahy státu a církve byly různé, nelítostný boj se někdy měnil v období kompromisu a spolupráce. Ale vždycky se to bralo jako „dočasné příměří“. Právě proto v této práci otázka, jakým způsobem Československá pravoslavná církev dokázala prosadit myšlenku uspořádání veřejné kanonizace, zůstává nezodpovězená a může se pouze pohybovat na úrovni předpokladů.

3. Kanonizace

3.1. Porovnání obřadu svatořečení v katolicismu a pravoslaví

Katolicismus

„V katolicismu je zapotřebí úřední žádost potvrzená dekretem o obnovení procesu a zvláště pak schválení zázraku, k němuž došlo na světcovu přímluvu. Jinými slovy se vyžaduje

---

1 4 LEUSTEAN, Lucian N.; HAVLÍČEK, Tomáš. *Eastern Christianity in the Cold War, 1945–91. USA, Canada: Rotledge, 2010. The Czechoslovak Orthodox Church, s. 140.*

důkaz jeho svatosti skrze nějaká znamení nebo skutek přesahující přírodní sílu a zákony, například mimořádné uzdravení, které se nadá vysvětlit současnými vědeckými poznatky.¹⁵

V katolicismu cesta ke svatosti není zrovna krátká. Proces zkoumání života svatého začíná na diecézní úrovni nejspíše biskupem, po pěti letech od smrti vybrané osoby (existují i výjimky). Pokud osoba dostává titul „služebníka Božího“, proces se předává na Kongregaci pro svatořečení, jež může kandidátovi na svatořečení navrhnout označení „ctihodný“. Toto označení musí schválit papež. Beatifikace je možná v případě, že ctihodný byl mučedníkem (kdo to je mučedník, je také přesně definováno) nebo svou modlitbou způsobil zázrak (většinou je to zázračné uzdravení, které má také svoje podmínky), který musí být prokázán. Ke svatořečení dojde, pokud bude prokázán další zázrak blahoslaveného. Poslední etapa je závazná a jednou kanonizovaný světec nemůže být zpětně označen za neprávem svatořečeného, což je možné v případě „ctihodného“ a „blahoslaveného“. Svatý dostává svůj den v kalendáři a je uctíván celou církví.

Pravoslaví

„V pravoslaví většinou byli svatí původně kanonizováni spontánní úctou věřícího lidu v tom kterém místě nebo národem bez nějakého procesního rozhodování církevního úřadu. V pravoslaví to vlastně takto pokračuje dodnes a úctu k osobnosti světce veřejně prohlašuje

---

1 5 NĚMEC, Jaroslav. *Svatořečení blahoslaveného Sarkanda*. Olomouc : Velehrad, 1995. s.55

modlitbou biskupský sbor místní církve. Pravoslaví je cizí právní duch, proto svatořečení není soudní proces, ale projev všeobecné úcty a lásky.¹⁶

Pro pochopení svatořečení v pravoslaví jsem se rozhodl použít doklad metropolitů Juvenalija (Pojarkova), který byl prezentován na konferenci, jež proběhla na Moskevské státní univerzitě 9. října 2003 a nazývala se „Služba církve v moderním světě“. Jisté je, že jak v Československé pravoslavné církvi, tak i v Ruské pravoslavné církvi je akt kanonizace velmi shodný, a to kvůli těsnému kontaktu těchto dvou církví a také kvůli tomu, že Česká pravoslavná církev se od roku 1948 do roku 1951 nacházela v jurisdikci právě Ruské pravoslavné církve., Ruská církev je velmi spřátelená také se srbskou pravoslavnou církvi (která byla mateřskou církvi českých a slovenských pravoslavných) a obzvláště na začátku dvacátého století srbsští klerikové hledali příklady v pravidlech a kánonech církve ruské. Proto můj předpoklad o podobnosti aktu svatořečení u těchto třech církví považuji za oprávněný.

Kanonizace je v pravoslavné církvi slavnostním prohlášením, nikoli procesem. Episkop přijímá žádost o kanonizaci dané osoby, prošetří ji a svěří komisi, která vydá k dané věci stanovisko. Pravoslavná církev nezná žádný mezní stupeň kanonizace, proto v pravoslaví kanonizaci nepředchází proces beatifikace neboli označení za ctihodného. Nicméně i v pravoslaví existuje rozdíl mezi takzvanými celo-církevními a místně uctívanými svatými. Podmínky, podle nichž vyhlásují tyto oboje druhy svátosti, jsou stejné. Pokud jde o oblast rozšíření kultu svatého, tak je tady analogie mezi blahoslaveným/svatým v katolicismu a místně/celo-církevně uctívaným v pravoslaví. Uctívání blahoslaveného je vždy omezeno na konkrétní církevní diecéze.

---

1 6 Hanácký kurýr uveřejnil v prosinci rozhovor s ThDr. Pavlem Alšem.

Týdeník pro střední Moravu. roč. II., č. 46, s. 1.

„Iniciativa o vzniku otázky kanonizace musí pocházet od Svatého synodu neboli od vládnoucích archierejů (hierarchů). Archierej sbírá potřebné doklady a potvrzení svatosti kandidáta, provádí zkoumání a výsledky práce odesílá Světlejšímu patriarchovi neboli přímo kanonizační komisi. Kanonizační komise nemůže vystupovat v roli iniciátora kanonizace.“¹⁷

Životopis kandidáta na svatořečení se skládá z archivních kopií, lékařských potvrzení o zázračných uzdraveních, svědectvích a zmínkách o národním uctívání.

„Základní kritéria svatořečení v pravoslaví jsou tato: zbožný život, mučednická smrt nebo mučení za víru, bez pochyb 100% pravoslavný (nemohou být kanonizováni schismatici neboli rozkolníky), národní uctívání neboli pověst svátosti. Pokud je uvažováno o svatořečení mučedníka, potom je třeba prozkoumat kopii archivních vyšetřování, podle nichž byl kandidát uvězněn, tj. všechny listiny, protokoly výslechů, obvinění, akt o vykonání rozsudku a podmínky samotné smrti. Je třeba soustředit pozornost na chování kandidáta při vyšetřování, pokud se prokáže, že kandidát někoho pomlouval, zrazoval, lhal, aby se zachránil – v takovém případě jeho kandidatura nemůže být připojena ke kánonu svatých.“¹⁹

Jak v pravoslaví, tak i v katolicismu se zvažuje rovněž pověst svatosti. V pravoslaví ale pověst svatosti (latinský překlad zní „fama sanctitalis“) hraje velmi důležitou roli při svatořečení kandidáta. „Tento předpoklad (v pravoslaví) je nezbytný a musí být vždy přísně ověřen. Musí však existovat nejenom v ideálním smyslu, ale musí být rozšířen konkrétně

---

1 7 JUVENALIJ, (Pojarkov). *O kanonizaci svatých*. Přednáška metropolitě Juvenalija na konferenci „Služba církve v moderním světě“. Moskva. 2003, s. 345.

1 9 JUVENALIJA, (Pojarkova). *O kanonizaci svatých*. Přednáška metropolitě Juvenalija na konferenci „Služba církve v moderním světě“. Moskva. 2003, s. 347.

u velké většiny věřících, nejenom v příslušném regionu kandidáta, nýbrž také v jiných krajích, a pokud je možný v celém křesťanském světě.²⁰

Dalším kritériem jsou zázraky, které se můžou vyjádřit v podobě netlených ostatků svatého nebo „krvavých slz“ na obrazech. Pravoslavní stejně jako západní církve rozlišuje svatě podle charakteru jejich církevního angažování (mučedníci, světitelé, „ravnoapostolnyje“, „prepodobnyje“, „jurodivyje“). Čin kanonizace určité osoby se uskutečňuje jenom jednou a už se neopakuje.

Na závěr chci uvést několik rozhodnutí Svatého Synodu, Ruské pravoslavné církve z roku 2002, která se týkají praktické stránky kanonizace:

- Materiály ke kanonizaci „stoupence“ musí být připraveny a prozkoumány eparchiální (diecézní) komisí, která se zabývá kanonizací svatých, v každé eparchii musí být vlastní komise
- Není možná publikace neověřených materiálů, které se týkají života, skutků a utrpení kleriků nebo laiků ruské pravoslavné církve. Tyto materiály musí být ověřené vládnoucím archierejem
- Není přípustná praktika sborů podpisů za kanonizaci
- V otázce kanonizace se nedoporučuje spěchat. Všechno musí být přísně ověřeno (přesto žádná přísně stanovená časová omezení v pravoslaví nejsou)
- Ostatky nekanonizovaných svatých se nemůžou uctívat v chrámech.²¹

---

2 0 NĚMEC, Jaroslav. *Svatořečení blahoslaveného Sarkanda*. Olomouc: Velehrad, 1995, s. 18.

2 1 JUVENALIJA, (Pojarkova). *O kanonizaci svatých*. Přednáška metropolitů Juvenalija na konferenci „Služba církve v moderním světě“. Moskva 2003, s. 346.

3.2. Svatý Jan Sarkander jako příklad katolické kanonizace

Pro lepší pochopení procesu svatořečení u katolíků a u pravoslavných jsem se rozhodl o jeho znázornění na příkladu katolického svatého. Volbu svatého Sarkandera zdůvodňuji tím, že stejně jako kanonizace svatého Gorazda a Rostislava se jeho svatořečení uskutečnilo na Moravě, v téměř stejnou dobu, tj. počátkem 90. let 20. století.

Při svatořečení blahoslaveného Sarkandera (nar. v roce 1576) v roce 1993 bylo třeba předložit nejen potvrzení od lékařského sboru, že uzdravení nemocného, které způsobil mučedník, nelze vysvětlit přirozenými příčinami, ale také byly dopodrobna rozebírané okolnosti jeho smrti. Aby blahoslavený mohl být kanonizován, musí jeho smrt „splnit určité podmínky“: 1) Příčinou smrti musí být nenávisť vůči víře ze strany pronásledovatelů, 2) Musí existovat výpověď svědka, 3) Dobrovolné, vědomé přijetí smrti mučedníkem.²² Toto všechno bylo probíráno a zkoumáno na zasedání teologické komise, která se v případě Sarkandera konala 5. února 1993 a byla složena ze sedmi poradců a zasedání členů kardinálského sboru (9. března 1993). „Obě komise (lékařský sbor a teologická komise) jednohlasně potvrdily mimořádnost a nadpřirozenost tohoto uzdravení.“²³ Přesto poslední slovo patřilo papežovi Janu Pavlovi II., který nejdříve ratifikoval dekret o tomto mimořádném uzdravení (2. dubna 1993) a potom následujícího 5. dubna se rozhodl zapsat blah. Jana Sarkandera do alba svatých ve veřejné konzistoři. Slavnostní akt prohlášení nového katolického svatého se uskutečnil ve stejném městě jako v případě biskupa Gorazda, a sice v Olomouci, 21. května 1995. Akt beatifikace Jana

---

2 2 NĚMEC, Jaroslav. *Svatořečení blahoslaveného Sarkanda*. Olomouc: Velehrad, 1995, s. 21–22.

2 3 NĚMEC, Jaroslav. *Svatořečení blahoslaveného Sarkanda*. Olomouc: Velehrad, 1995, s. 21–22.

Sarkandera se uskutečnil v roce 1859. Dekret o zahájení procesu svatořečení Sarkanda je datován rokem 1981. 21. května roku 1995 byl Jan Sarkander papežem Janem Pavlem II. svatořečen. Kanonizace, stejně jako v případě svatořečení biskupa Gorazda, probíhala v Olomouci. Dodnes osobnost svatého Sarkandera vzbuzuje kontroverze mezi katolíky a protestanty, a to kvůli rozdílným výkladům jeho působení.

4. Život biskupa Gorazda

Dětství a mládí

Matěj Pavlík se narodil ve vesnici Hrubá Vrbka, v kraji spojeném s životy a prací věrozvěstů sv. Cyrila a Metoděje. Matěj byl druhým ze třech synů Jana Pavlíka. Nejdříve začal chodit do katolické obecné školy, potom do školy evangelické. Přípravou na duchovní život se pro Gorazda stal katolický arcibiskupský seminář v Kroměříži. V období studia na státním německém gymnáziu (1890–98) se u Matěje Pavlíka objevil zájem o obrozeneckou literaturu, ale také o spisovatele katolické moderny. Začal si dělat výpisky z časopisu katolické moderní inteligence *Nový svět*.

Tak popisuje studenta Pavlíka Jaroslav Šuvarský ve své knize biskup Gorazd: „Byl kritický k sobě i k ostatním, měl touhu po vlastním poznání, byl nadán schopností si vytvořit vlastní názor, nebál se přestoupit řád, na gymnáziu měl rád všechny předměty, ale přesto si pro život nejvíce odnesl z náboženství, které ho obohacovalo pojmy morálními, historickými a estetickými.“²⁴ Brzy student Pavlík projevuje zájem o otázky slovanské vzájemnosti,

---

2 4 ŠUVARSKÝ, Jaroslav. *Biskup Gorazd*. Praha : Ústřední církevní nakladatelství, 1979., s. 28.

prohlubuje svoji znalosti v dějinách počátku křesťanství a cyrilometodějské mise, studuje staroslověnštinu a čte ruské klasiky. Na bohoslovecké fakultě v Olomouci pracuje ve slovanském kroužku Literární jednoty. Důležitým tématem se pro Matěje stává otázka sjednocení křesťanů západní a východní církve, což se do značné míry prolíná s jeho budoucí ekumenickou prací. Již tehdy na obranu východní církve (která byly často kritizována za konzervatismus) říká: „Kdyby nebylo přílišného tzv. konzervatismu východních církví, kdo ví, kam by zašly a jaké rozdíly by se utvořily mezi námi (katolíky) a nimi..(pravoslavnými).“²⁵ V roce 1900 odjíždí do Kyjeva, kde se setkává s pravoslavnými kněží. Po návratu z Ruska začíná ještě více studovat život svatého Cyrila a Metoděje. Později jeho zájem vyústí v napsání knihy *Život sv. Cyrila a Metoděje a jejich vztah k Římu a Cařihradu*. O tom, že Pavlík byl všestranně nadaná osobnost, svědčí jeho hudební schopnosti. Na fakultě v Olomouci se stal dirigentem tamního pěveckého sboru. Dodnes se používá Gorazdovo dílo z roku 1933 *Lidový sborník modliteb a bohoslužebných zpěvů pravoslavné církve*. Plodem jeho studia na bohoslovecké fakultě se stala jeho práce o germanizaci v Čechách, která byla zveřejněna v katolickém časopise *Našinec*.

Duchovní působení

Pavlík patřil do katolického reformního hnutí, a to do roku 1907, kdy bylo toto hnutí zakázáno. „Pavlík pochopil, že reformní myšlenky, se kterými se seznámil při studiu katolických časopisů, se nacházejí a vždy nacházely jako samozřejmé zásady v pravoslavné praxi: užívání národního jazyka v liturgickém projevu, demokratická organizace církve, dobrovolnost celibátu,

---

2 5 ŠUVARSKÝ, Jaroslav; ŠUVARSKÁ, Eva. *Svatý Gorazd. Praha: Pravoslavná církevní obec v Praze 2, 2009. Milosrdný a strádající, s. 13.*

přijímání sv. darů pod obojí i věřícími atd.²⁶ Kriticky se stavil k individualismu v reformním hnutí (jehož představitelem byl např. T. G. Masaryk). Na katolictví odsuzoval centralismus a národní politiku. Pavlík byl velmi činný publicista a rád se také politicky angažoval. Jako redaktor časopisu *Pozorovatel* vytiskl mnoho článků o slovanství a o Rusku. Přesto že „odsuzoval politiku carské vlády, nikdy neopovrhoval ruským člověkem“.²⁷

Je nutné zmínit též Pavlíkovo působení v léčebném ústavu pro choromyslné. Jeho hluboký zájem a péče o nemocné a pracovníky, práce a snaha o zlepšení ústavních poměrů v praxi dokazovaly opravdovost přesvědčení Matěje Pavlíka. V období první světové války byl v ústavu umístěn lazaret. Za nezištnou a obětavou pomoc Otec Pavlík obdržel vyznamenání. Již v té době přichází jeho myšlenkový odstup od katolické církve a příklon k radikálnímu směru.

Těžké rozhodování

Svůj příspěvek ke společnému národnímu osvobozovacímu programu Pavlík uskutečňuje prostřednictvím časopisu *Právo národa*, periodika, které sám založil a vedl. „Idea reformy církve v jeho osobě získala nejen řádového vyznavače, ale ve skutečnosti naplnila jeho celý život.“²⁸ Pavlík vystupuje z Katolické strany a zařazuje se do nově vzniklé Jednoty československého

---

2 6 ŠUVARSKÝ, Jaroslav; ŠUVARSKÁ, Eva. *Svatý Gorazd. Praha: Pravoslavná církevní obec v Praze 2, 2009. Milosrdný a strádající, s. 16.*

2 7 ŠUVARSKÝ, Jaroslav; ŠUVARSKÁ, Eva. *Svatý Gorazd. Praha: Pravoslavná církevní obec v Praze 2. 2009. Milosrdný a strádající, s. 18.*

2 8 MAREK, Pavel; BUREHA, Volodymyr. *Pravoslaví v Československu v letech 1918–1953. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007. Biskup Gorazd (Matěj Pavlík), s. 448.*

duchovenstva v Praze. Podílí se na vypracování jejího reformního programu „Obnova církve katolické v Československu“. Potom, co Řím neuznal požadavky „Obnovy“, vzniká samostatná církev československá. Plné Pavlíkovy angažovanosti v nové církvi v té době bránila těžká oční choroba. Za to, že uskutečnil bohoslužbu v češtině a kvůli svým radikálním názorům byl katolickou církví exkomunikován. V tu dobu začala jeho práce nad písemným požadavkem, ve kterém církev československá žádala Srbskou pravoslavnou církev o vysvědčení jejích biskupů. Avšak věroučný postoj československé církve nebyl jednotný. „Objevuje se také myšlenka navázání styků s anglikánskou církví, s níž ovšem právě v té době otevíraly dialog a bližší kontakty pravoslavné církve, a to i církve srbská.“²⁹ Přesto se Pavlík už v roce 1921 v době svého působení na Moravě ve funkci biskupského administrátora rozhoduje pro směr pravoslavný. Jak potom sám přiznal: „Za devět měsíců jsem prožil vnitřní vývoj zleva napravo a tento vývoj byl způsoben jen pocitem zodpovědnosti za budoucnost hnutí.“³⁰

Zápas o československou církev pravoslavnou

„Gorazdova pozice se může jevit jako nepochopitelná, když budeme vycházet z prohlášení na sněmu 1924. Někdejší reformista Pavlík přejímá pravoslaví, jež je spíše vnímáno jako reformám vzdorující. Budeme-li se zabývat podrobněji dobou před sněmem 1924, ukáže se

---

2 9 ALEŠ, Pavel. *Směřování: Biskupské svěcení sv. Gorazda před osmdesáti lety v Bělehradě. Olomouc: Pravoslavná církev v eparchii moravské, 2002, s. 16.*

3 0 VOKOUN, Jaroslav. *Zápas biskupa Gorazda o Československou církev pravoslavnou: dokončení. V reflexi časopisu Za pravdou, 1921–1926. Roč. 61, květen 2006, č. 5, s. 10–12.*

totiž, že biskup Gorazd Pavlík zápasí o pravoslaví jakožto o původní program československé církve, a to jako moderní reformní program a ekumenický program.³¹

Sám Gorazd byl přesvědčen o nemožnosti reformovat římskokatolickou církev. Pro něho cílem tohoto hnutí bylo organizování národní církve. Přes počáteční příklon k radikálnímu směru (nové formy křesťanství) a jakési obavy ze spojení církví československé s církvemi pravoslavnými (nerespektování místních československých poměrů) se Matěj Pavlík utvrzuje v myšlence „následování dosavadních formulací“ – totiž pravoslaví. Toto bylo odmítáno radikálním směrem v čele s Karlem Farským jako „popření úsilí o moderní křesťanství“. Moderní církev pro Gorazda neznamena la modernistickou v liberálním smyslu, kterou Gorazd charakterizoval jako tu, která nemá žádnou samostatnou teologickou a náboženskou literaturu, nýbrž si pouze přivlastňuje vhodné věci od jiných náboženství. Gorazd, poněkud drsný co do komunikace s lidmi, nazýval radikální směr reformování náboženství jakýmsi humanitářským vlasteneckým spolkem s nápisem „českobratrský sbor“.³² Zajímavý je Gorazdův postřeh, že jak se církev stává spolkem, ztrácí i vědomí nutnosti nadstranické pozice.

Pavlík-Gorazd poukazoval na umělé vyvolání a konstrukci stereotypů o pravoslaví. Toto náboženství považoval za blízké Čechům a podle Gorazda ve svých raných dějinách bylo pravoslavné. Proto zavedení ortodoxie v Čechách považoval nikoli za převzetí nových zvyků cizí kultury, nýbrž za pouhé navázání na vlastní minulost. Z jeho vlastních slov je zřejmé, že se nesnažil o napodobení nebo přesažení ruského, srbského, řeckého atd. pravoslaví, nýbrž o vytvoření pravoslaví českého, „pravoslaví ve smyslu Písma svatého jako slova Božího,

---

3 1 VOKOUN, Jaroslav. *Zápas biskupa Gorazda o Československou církev pravoslavnou: dokončení. V reflexi časopisu Za pravdou, 1921–1926 . Roč. 61, květen 2006, č. 5, s. 10–12.*

3 2 VOKOUN, Jaroslav. *Zápas biskupa Gorazda o Československou církev pravoslavnou : dokončení. V reflexi časopisu Za pravdou, 1921–1926 . Roč. 61, květen 2006, č. 5, s. 11–12.*

církevních otců a všeobecných sněmů církevních, v jehož rámci má každý národ možnost vytvořit svou církev na základě církevních předpisů vše pravoslavných a dle místních potřeb.³³ Je nutné mít na zřeteli, že období 1. poloviny 20. let 20. století je obdobím reformování pravoslaví (reforma kalendáře, ženitby kněží, snížení kanonického věku biskupů). „Přijetí pravoslavné věroučné základny jako rámce zajisté dovolovalo mluvit dále i o svobodném československém vývoji náboženském, což se – je-li přejat tento rámec–, jevílo pravoslavným jako samozřejmé.“³⁴ Požadavek svobodného náboženského vývoje pro církev československou nebyl v rozporu s věroučnou bází pravoslavné církve. Biskup Gorazd zdůrazňoval ekumenický význam vzniku pravoslaví v Čechách: „Vstoupí-li národ náš, žijící v prostředí západoevropském, v nejužší duchovní svazek s východem, znamená to pro celé křesťanství zesílenou možnost vzájemného sblížení.“³⁵

První pravoslavný biskup

Chirotonie (vysvěcení) Matěje Pavlíka na pravoslavného biskupa se uskutečnilo 25. září 1921 v Bělehradě a na jejím konci Matěj Pavlík přijal jméno Gorazd na počest žáka a pokračovatele díla svatých Cyrila a Metoděje. Jeho vysvěcení se zúčastnili patriarcha srbské pravoslavné církve Dimitrij, kyjevský metropolita Antonij a srbští metropolité Varnava, Dositej

---

3   3   TAMTÉŽ
          3   4   ALEŠ, Pavel . *Směřování : biskupské svěcení sv.Gorazda před osmdesátí*

lety v Bělehradě. Olomouc : Pravoslavná církev v eparchii moravské, 2002., s. 36

3   5   ALEŠ, Pavel . *Směřování : biskupské svěcení sv.Gorazda před osmdesátí*
lety v Bělehradě. Olomouc : Pravoslavná církev v eparchii moravské, 2002., s. 96

a Josef. „Vysvěcení se zúčastnil i známý kněz anglikánské církve F.Clinton z Canterbury, čímž byl naznačen i ekumenický a evropský rozměr události.“³⁶

Brzy ale se začínají potíže s právním uznáním pravoslavné církve v Československu a nedostatkem financů pro její vybudování. Již v lednu 1923, po audienci u prezidenta T.G.Masaryka, vladyka Gorazd prohlásil, že existence pravoslavné církve v Československu je pro něj otázkou „boje na život a na smrt“³⁷ Během Gorazdovi duchovní a světitelské práci v Americe, dr. Farský a profesor Kalous vydávají katechismus československé církvi, jehož náplň byla natolik v rozporu s učením pravoslavné církve, (a také v rozporu s učením jakékoliv ze světových církví), že definitivní ujistila Gorazda v nutnosti rozvodu s československou církví.

V roce 1924, biskup Gorazd spolu se stejně smýšlejícími byli nuceni odejít z hnutí československé církve, chtěli-li zůstat skutečně pravoslavným. Zpočátku se připojili k České náboženské obci pravoslavné v Praze, kde byl biskup Gorazd zvolen jejím duchovním správcem. Potom byla vytvořena eparchie (diecéze) se sídlem v Praze a zároveň přijata srbská církevní jurisdikce, jež byla uznána i Československou republikou. Od začátku působení vladyky Gorazda v pravoslavné církvi se začalo naplňovat proroctví vyslovené při jeho chirotonii (svěcení) ústy svatého srbského biskupa Nikolaje Velimiroviče, který prorokoval, že (Gorazd) „přijímá kalich pravoslaví, hořkostí naplněný, kalich mučednického utrpení, na jehož dně je však slast nebeská.“ Mladí republika v čele s Masarykem s nedůvěrou se dívala na „ruské náboženství“. Představitelé katolicismu na zplnomocnění olomouckého arcibiskupa Prečana nabídli Gorazdovi návrat do své konfesi. Gorazd ale již si pevně zvolil svoji cestu Obnovitele pravoslaví v Československu.

---

3 6 ALEŠ, Pavel. *Směřování: biskupské svěcení sv. Gorazda před osmdesáti lety v Bělehradě. Olomouc: Pravoslavná církev v eparchii moravské, 2002, s. 35.*

3 7 VOKOUN, Jaroslav. Zápás biskupa Gorazda o Československou církev pravoslavnou: dokončení. *V reflexi časopisu Za pravdou, 19211926*. Roč. 61, květen 2006, č. 5, s. 10

Bohužel také v samotné pravoslavné církvi v té době nepanovala jednota. Počáteční spory o jurisdikci Československé pravoslavné církve mezi cařihradským a srbským patriarchátem se vyřešily roku 1925 srbským „vítězstvím“. Duchovním správcem československé náboženské obce byl zvolen biskup Gorazd, místo Cařihradem podporovaného arcibiskupa Sawatije.

Přínos biskupa Gorazda pro pravoslavnou církev v Československu je mimořádný. Od roku 1924 až 1941 bylo vybudováno jedenáct pravoslavných kostelů, napsány desítky knih a stovky článků, tady jsou některé z nich: *Otázka pravoslavné církve v Československu*, *Lidový sborník modliteb a bohoslužebných zpěvů pravoslavné církve*, *Život Cyrila a Metoděje*, *Osnova vyučování pravoslavného náboženství*, *Pravoslavný katechismus* atd. Pavlík-Gorazd se aktivně angažoval v učitelské a misijní práci, přednášel, editoval a psal články do církevních časopisů *Za pravdou* a *Věstník české pravoslavné eparchie*. V otázce liturgie vladyka zůstával přívržencem národních, místních obřadů. Podíl vladyky na této tvůrčí práci je dobře znám. Gorazd sám sepsal několik bohoslužeb v češtině, přitom se nebál inspirovat liturgiemi všech církví. „Nelze přehlédnout, že výsledek Gorazdovy misijní přípravy se v jistém smyslu – zvláště liturgický – liší od pravoslavné praxe tradičních církví. Není to však chybou, nýbrž přínosem.“³⁸ Svou vynikající organizační prací vybudoval právní základnu a předpoklady k budoucí autokefalii pravoslavné církve v Čechách. Ve své misijní činnosti nedělal žádné rozdíly mezi představiteli různých národů. Jezdil po celé Československé republice, včetně Zakarpatské Rusi, a všude kázal, učil, pečoval o věřící a chrámy. V roce 1929 dospěl vývoj pravoslavného hnutí v Československé republice až ke zřízení dvou eparchií – eparchie české a eparchie podkarpatoruské. Na Slovensku značným způsobem k obnově pravoslaví přispěli ti, kteří dříve odešli za prací do Spojených států, přijali tam pravoslaví a byli schopni morálně, finančně i organizačně pomáhat obnovujícím se církevním obcím.

---

3 8 ALEŠ, Pavel. *Směřování: biskupské svěcení sv. Gorazda před osmdesáti lety v Bělehradě*. Olomouc: Pravoslavná církev v eparchii moravské, 2002, s. 11.

Mučednictví

Plodná obnovitelská práce byla přerušena okupací Československa hitlerovskou armádou a následným začátkem heydriády, pojmenovanou podle říšského protektora Heydricha, propagandisty konečného řešení židovské otázky. Historie atentátu a ukrytí parašutistů v chrámu sv. Cyrila a Metoděje je dobře známa. Gorazd věděl, co se stane poté, co ukryt bude odhalen. Přesto z jeho výroku bylo jasné, že si byl jistý spravedlností a správností jím konané události. „Kdybychom nedopřáli těm chlapcům úkryt, sotva by se kdo v budoucnu chtěl pro národní celek obětovat.“³⁹ Biskup Gorazd hluboce litoval všech obětí, které přinášel teror v době heydrichiády, ale zároveň zdůraznil historický význam zavraždění Heydricha. Vladyka se již v roce 1938 hlásil k myšlence odporu proti nacismu, protože věděl, že podle toho, jak bojuje československý lid a jeho duchovní pastýři, po válce bude usuzováno o charakteru národa. Duchovní oporou a příkladem mu byli též srbští kněží, bojující ve stejné době proti nacismu.

Po zrazení jednoho ze svědků, bylo místo, kde se skrývali hrdinové obklíčeno a po několika hodinovém boji obsazeno. Nikoho se ale nepodařilo zajmout, všichni výsadkáři padli v nevyrovnaném boji. Za odstranění Heydricha byla zaplácena krutá cena. Gorazd napsal dopisy, v nichž si bral celou vinu na sebe, vědomě se odevzdával do rukou nacistů a žádal, aby už nikoho netrestali nebo zabíjeli. 25. června roku 1942 byl vladyka Gorazd zatčen, posléze mučen a 4. září téhož roku zastřelen na Kobyliské stělnici spolu s dalšími dvanácti představiteli pravoslavné církve. Svoji smrti čelil poklidně, pouze se modlil. Smutný osud postihl celou pravoslavnou církev. Celkem bylo popraveno 265 kněží a významných pravoslavných činitelů, ostatní část

---

3 9 KRÁČMAR, Čestmír. *Panychida za statečné*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1988, s. 82.

byla poslána na nucené práce do Německa. Následovala úřední likvidace celé české pravoslavné církve, zákaz její činnosti nebo její podpory a konfiskace veškerého majetku v září 1942. Teprve v roce 1945 byl život takto zdecimované české pravoslavné eparchie v osvobozeném Československu opět obnoven.

Biskup Gorazd zemřel mučednickou smrtí, která se v křesťanském světě pokládá za nejvíce hodnotnou. Jak pravil apoštol Jan: „Nikdo nemá větší lásku než ten, kdo položí život za své přátele.“ Mučednická smrt (pokud je prokázána) je přímou cestou ke kanonizaci.

„Mučednictví znamenalo vždy v křesťanství nejvyšší stupeň lásky k Bohu. Bylo proto právem pokládáno za autentické následování Krista a nejjistější cestu k věčné spáse.“⁴⁰

V roce 1945 byl Pavlíkovi-Gorazdovi udělen Československý válečný kříž, v roce 1961 ho svatořečila synoda Srbské pravoslavné církve, v roce 1987 byl Československou pravoslavnou církví kanonizován jako Gorazd II. 6 září 1992 proběhlo otevření památníku. V roce 1997 byl biskup Gorazd vyznamenán řádem T. G. Masaryka.

Osobnost biskupa Gorazda

Při kanonizaci se zvažuje velké množství různých okolností a podmínek. Svoji roli také hraje osobnost kandidáta na svatořečení: jak jednal v běžném životě, jak reagoval na různé situace, co říkal před smrtí. O osobnostních rysech biskupa Gorazda je známo dostatečně. Trochu nás asi překvapí, že ne vždy jednal tak, jak bychom očekávali od světce. Dopouštěl se obyčejných lidských chyb stejně jako ostatní. Nejlépe tuto málo známou stránku Gorazda popsal Pavel Marek a Volodymyr Bureha ve své knize *Pravoslaví v Československu v letech 1918–1953*

---

4 0 NĚMEC, Jaroslav. *Cesta ke kanonizaci*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2008, s. 23.

– „Gorazdovi kritici vnímali zejména ve 30. letech jeho neustálý neklid, nervozitu, stačilo málo, aby vybuchl, těžko přejímal názory jiných, pokud byly v rozporu s jeho vlastními, nebyl ochoten připustit chybu, často sahal k autoritativním krokům, důvěřoval lidem jen málo, současníci reflektovali jeho váhavost, opatrnost a neustálé kolísání v názorech.“⁴¹ Komplikovanost povahy vладыky se naplno projevila v jeho názorovém konfliktu se svým přítelem a spolupracovníkem, pravoslavným knězem Josefem Žídkem. Pravděpodobně opatrnost a nedůvěra vůči lidem z jeho okolí vznikla na základě jeho dlouhého vyčerpávajícího boje za realizaci jeho představ po obnově pravoslavné církve a následného nejistého postavení této církve. „Nelze zakrývat skutečnost, že Pavlík-Gorazd nejméně od let první světové války musel žít v neustálém napětí, byla před něj stavěna zásadní rozhodnutí, nesl velkou odpovědnost – nejen za sebe, ale jako duchovní pastýř za věřící, kteří na něj spoléhali. Sám se sebou musel nutně svádět boj, zda jde tou správnou životní cestou.“⁴² Avšak na druhé straně byl vладыka shovívavý, odpouštějící, blahosklonný, jeho kázání působila tak silně a krásně, že si toho všímali i jeho největší kritici. I po těch nejbouřlivějších sporech Gorazd „vždy usiloval o velkorysost a korektnost bez insinuací a zesměšňování postoje, snažil se pochopit pohnutky jejího odlišného smýšlení“.⁴³ Byl výborný organizátor, energický a pracovitý církevní Otec a Učitel. Nejvíce se projevil jako reformátor na půdě pravoslaví. Nicméně jeho životní osud předurčil Gorazda také k toleranci a vážení jiných

---

4 1 MAREK, Pavel; BUREHA, Volodymyr. *Pravoslaví v Československu v letech 1918–1953*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007. *Opozice proti Gorazdovi?*, s. 165.

4 2 MAREK, Pavel; BUREHA, Volodymyr. *Pravoslaví v Československu v letech 1918–1953*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007. *Biskup Gorazd (Matěj Pavlík)*, s. 457.

4 3 MAREK, Pavel; BUREHA, Volodymyr. *Pravoslaví v Československu v letech 1918–1953*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007. *Biskup Gorazd (Matěj Pavlík)*, s. 448.

náboženství. Tuto zásadu vladyka pevně dodržoval. Byl tvůrce českého pravoslaví, miloval svoji církev i svoji vlast a dělal pro ně všechno, co bylo v jeho silách. Za svůj život se často potýkal s odporem a nepochopením nejenom ze strany vlády a představitelů jiných konfesí, nýbrž také ze strany ortodoxního pravoslaví. „Nejednoznačnost“ jeho osobnosti se vysvětluje jeho hledajícím, plamenícím srdcem, které Gorazd, přes všechny pochybnosti, úplně odevzdal pravoslavné církvi Československé. Všechny tyto okolnosti vysvětlují jeho nedůvěřivost, horkokrevnost a ostrost projevu vůči jinak smýšlejícím lidem.

Dokonce po smrti biskupa se objevují práce, poukazující na Gorazdovu snahu vrátit se do církve římskokatolické. „Jestliže v letech druhé světové války navazoval kontakty s představiteli římskokatolické církve a sondoval možnost, jak se do ní vrátit, považujeme to za výraz zmíněných duševních stavů, jeho celoživotní hledačství pravdy, za reakci na problémy a překážky, jež musel soustavně zdolávat.“⁴⁴ Toto dilema rozhodl jeho životní osud.

4.2. Předpoklady ke kanonizaci

S mučedníkem Gorazdem II. je nerozlučně spojena nejen historie pravoslavné církve v těchto zemích, ale také československé dějiny v první polovině dvacátého století. Neustálá neúnavná činnost, vlastenectví a snahy o hledání spravedlnosti a pravdy provázely Matěje Pavlíka po celý jeho život. V plné míře svoji naději spojil s obnovením a znovu zrozením pravoslavné církve ve své zemi. Už samotný život obnovitele církvi by udělal z biskupa Gorazda nejtěnějšího hierarchu v Československé církvi pravoslavné. I když mu bylo šedesát tři let, vladyka zůstal věrný svým přesvědčením. Jeho mučednická smrt potvrdila, nakolik silná a

---

4 4 MAREK, Pavel; BUREHA, Volodymyr. *Pravoslaví v Československu v letech 1918–1953*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007. *Biskup Gorazd (Matěj Pavlík)*, s. 457.

obětavá je pravoslavná církev v Československu. Proto je význačné, že právě biskup Gorazd byl kanonizován ve druhé polovině dvacátého století ze všech nejdříve. Je velmi pravděpodobné, že se svatořečení vладыky mohlo uskutečnit dříve. Tomu nasvědčuje jednak to, že biskup Gorazd po své mučednické smrti nebyl „zapomenut a jeho dílo bylo přes mnoha úskalí uctíváno věřícími. Chrámy, které svatý biskup světil (a finančně na ně přispěl), stále sloužily.“⁴⁵ Patří sem i fakt, že se kanonizace svatého Gorazda uskutečnila v Srbsku (Jugoslávii) v roce 1961.

Důvod, proč byla nutná ještě další kanonizace vладыky, je zřejmý. Po druhé světové válce se Československá pravoslavná církev vymanila z jurisdikce Srbské pravoslavné církve a dostala se do jurisdikce Ruské pravoslavné církve. Roku 1951 se Československá pravoslavná církev stává autokefální (samostatnou). To, že v roce 1961 Srbská pravoslavná církev svatořečila biskupa Gorazda pouze v rámci své místní církve, bylo jednou z příčin, proč ho nová, nezávislá Československá pravoslavná církev potřebovala kanonizovat ještě jednou. Druhou příčinou byla skutečnost, že Gorazd působil právě v Československu, a druhé svatořečení mělo zdůraznit význam tohoto svatého pro místní věřící a také pro jiné pravoslavné církve (kromě srbské).

Toto všechno může být nepřímým důkazem existence podobných snah i v socialistickém Československu, ale také poukazuje na rozdíly v míře svobody, kterou měly církve v těchto dvou zemích. „Mírnější“ charakter jugoslávského komunismu částečně umožnil Srbské pravoslavné církvi svobodné rozhodování ve svých vnitřních a vnějších záležitostech, což ostatní pravoslavné církve, jež se nacházely v zemích Varšavské smlouvy, nemohly činit. Proto reálná možnost kanonizace biskupa Gorazda v Československu vzniká až po postupném uvolnění režimu přicházejícího ze Sovětského svazu. Přímým podkladem kanonizaci se stala kniha Jaroslava Šuvarského *Biskup Gorazd*.

---

4 5 ŠUVARSKÝ, Jaroslav; ŠUVARSKÁ, Eva. *Svatý Gorazd. Praha: Pravoslavná církevní obec v Praze 2, 2009, s. 47.*

4.3 Rozhovor s metropolitním protopresbyterem ThDr. Jaroslavem

Šuvarským, PhD.

Pro lepší porozumění toho, jak se československé pravoslavné církvi podařilo prosadit kanonizaci svatého Gorazda II. ve státě, jsem se musel setkat s metropolitním protopresbyterem, Jaroslavem Šuvarským, jedním ze svědků a pořadatelů slavnostní kanonizace vladyky. Otec Jaroslav mi poskytl cenné informace o přípravách ke kanonizaci.

Podle slov Dr. Šuvarského v otázce kanonizace svatého Gorazda hrálo velkou roli příhodné období. Svatý biskup nemohl být kanonizován za svého života ani za komunistického období. Časem přišlo vytoužené uvolnění (Gorbačov, „perestrojka“) a s ním i svoboda projevu, mimo jiné i v pravoslavné církvi. Jeden z hlavních zastánců a propagandistů svatořečení byl otec Jaroslav Šuvarský. Napsal o Gorazdovi knihu, která vyšla v roce 1979, prosazoval myšlenku svatořečení vladyky před nepřízní státních úřadů. K celkovému uvolnění politickému a ideologickému ovzduší se přidaly „neškodné“ argumenty popisující příčiny a význam této kanonizace. Jak uvádí sám Jaroslav Šuvarský: „Československá pravoslavná církev jako důvody svatořečení vladyky uváděla jeho celoživotní boj za mír a jeho obětavost během nacistické agrese. Tyto důvody nebyly zdaleka vyčerpávající, jelikož vladyka Gorazd měl mnohem více zásluh, jež se navíc hodily tehdejšímu režimu a nevyvolávaly zbytečné podezření.“ Tato „velká diplomacie“, jak tomu říká Šuvarský, byla nezbytná v tak choulostivé otázce pro tehdejší socialistický režim, jakou byla otázka kanonizace Gorazda-Pavlíka. Právě „velká diplomacie“ měla značný vliv na to, že kanonizace novomučedníka Gorazda se nakonec uskutečnila a tak se stala první nejenom v Československu, ale i v celém východním bloku po roce 1948. Dalším nesporným důvodem pro svatořečení byl fakt, že v Srbské pravoslavné církvi

se Gorazd II. oficiálně stal svatým ještě v roce 1961. Příklad původní mateřské srbské církve silně působil na vědomí českých pravoslavných, kteří se cítili být dlužní svému biskupu-zakladateli. Od 4. až do 6. září roku 1978 probíhala slavnost, v jejíž samém závěru se biskup Gorazd stává novomučedníkem Gorazdem II. Pavlík-Gorazd II. je takto nazýván vzhledem ke Gorazdovi I., Metodějově žáku, rovněž svatý. Bude o něm řeč později.

Kanonizace se uskutečnila přesně 45 let ode dne mučednické smrti v září roku 1946 na Kobylišké střelnici. Jak je zvykem v pravoslavné církvi, samotné slavnosti svatořečení předcházelo zasedání zvláštní kanonizační komise neboli rady, jejímž cílem bylo zpracování všech materiálů týkajících se tohoto obřadu. Gorazdův případ nebyl výjimkou. Jeho kanonizaci předcházela shromáždění celé církve: zasedání Metropolitní a Eparchiální rady a Posvátného církevního synodu. Celý proces byl řádně popsán a každá část obřadu měla svoje místo v celkové koncepci kanonizaci. Díky materiálům z osobního archivu Dr. Šuvarského můžu uvést zásadní úryvky z oficiálního Vyhlášení posvátného synodu Československé pravoslavné církve. Uvádím tu kanonizační řad a prohlášení o kanonizaci biskupa Gorazda.

4.4. Kanonizace biskupa Gorazda

Řád kanonizace biskupa Gorazda

vladyky mučedníka Gorazda v Olomouci 1987, 4.– 6. září

Po Zaambonově⁴⁶ modlitbě a za zpěvu Budiž jméno Hospodinovo vycházejí hierarchové a duchovenstvo na solej.

Kancelář Metropolitní rady přečte rozhodnutí Posvátného synodu biskupů Pravoslavné církve v Československu o kanonizaci vladyky Gorazda.

Nato následuje čtení Prologu čili krátkého životopisu svatého vladyky.

Po přečtení se duchovenstvo, shromážděné uprostřed chrámu, před ikonou světcovou, modlí první moleben – pobožnost k svatému, při níž se Jeho Blaženost metropolita modlí zvláštní modlitbu a na závěr pronese kázání k věřícím o kanonizaci. Při čtení modlitby všichni pokleknou.

Velebení zpívá nejprve duchovenstvo, potom všecken lid.

Moleben ukončuje svatou liturgii odpustem: „Sláva tobě, Pane, sláva tobě.“ Mnoholeté líbání ikony a sv. kříže zakončí obřad. Při líbání kříže pomazání posvěceným olejem na předchozí večerní a litií. Představitel církve rozdává pamětní ikony.

Závěr prohlášení o životě svatého Gorazda

....„Již za jeho života považovali mnozí přeosvíceného vladyku Gorazda za duchovního pastýře světeckého charakteru, věrnosti a horlivosti. Po jeho umučení pociťoval každý upřímný pravoslavný věřící, co jsme v něm ztratili, čím byl pro naši církev biskup Gorazd, muž hluboce zbožný, bohobojný a spravedlivý, pokorný a tichý, hluboce vzdělaný a prostý, moudrý a laskavý, věrný církevním řádům, zanícený a neúnavný v pastýřské službě, důsledný v zachování postů a řádů církve, neumdlévající pracovník, bez falše a úskoků, vyznavač a vzor nadlidské pracovitosti a horlivosti víry, láskyplný k dětem a mládeži, znalec poměrů i lidských povah,

---

4 6 V pravoslavné církvi je to modlitba, kterou kněz čte před skončením liturgie.

člověk štědrý a soucitný k nouzi, utrpení a potřebám prosebníků, nad jiné vroucí vlastenec. Dával podle příkazu Spasitele našeho Pána Ježíše Krista po celý život i tam, kde se nemohl nadít, že mu bude lidmi vráceno. Tak obětoval i svůj vlastní život. Bůh však, jenž zjednává právo, pozvedl pokorného a povýšil spravedlivého. Církev želela, že ho ztratila pro svou pozemskou práci, avšak nyní se raduje a plesá, neboť v něm získala světecký dar, dar nejvzácnější, působící pro věčnost: vzor pastýřského života bohatého láskou a věností, světlo na cestě ke Kristu, nositele nestvořené energie Svatého Ducha, svého přímluvce na nebesích.⁴⁷

Kanonizační prohlášení

„Prozřetelností Boží byl právě z oblasti, kde byl pohřben sv. Metoděj, vyvolen muž, ctnostný, naplněný vírou a plně oddaný pravoslavné církvi, víře svých předků, Matěj Pavlík. V souvislosti s širokým hnutím katolických duchovních po vzniku naší samostatné Československé republiky (1918) za návrat k pravoslaví přestoupil též Matěj Pavlík z římsko-katolické církve do pravoslavné. V katolické církvi byl váženým duchovním, ale zvolil cestu svého spasení skrze pravoslaví, které bylo bližší jeho milovanému národu. V roce 1921 byl po přijetí mnišství a jména Gorazd zvolen mezi kandidáty na episkopa. V roce 1921 byl vysvěcen srbskou pravoslavnou církví, tělem i duší sloužil Bohu, církvi a svému národu, až nakonec proslavil Boha mučednickou smrtí 4. září 1942.

Srbská pravoslavná církev ocenila Gorazdovu nezištnou arcipastýřskou práci a mučednickou smrt a spolu se svými mučedníky v roce 1961 kanonizovala i biskupa Gorazda. Naše církev přijala tuto skutečnost s vděčností.

---

4 7 *Život svatého biskupa Gorazda*. Osobní archiv ThDr. Jaroslava Šuvarského, PhD. , 1987. Prohlášení na jeho kanonizaci, s. 2.

Nyní v roce 1987 naše církve vzpomíná 45. výročí mučednické smrti obnovitele pravoslavlí v Československu, arcipastýře, episkopa Gorazda. Na přání kléru s věřícími, dále po podrobném studiu života a díla episkopa Gorazda, se Posvátný synod na zasedání 26. 3.1987 v Olomouci jednohlasně usnesl:

že při příležitosti 45. výročí mučednické smrti Gorazda, které se bude konat v Olomouci ve dnech 4.–6. září 1987, bylo rozhodnutí Posvátného synodu srbské pravoslavné církve ze dne 17/4. května 1961 AS čj. 1, odst. 33 o kanonizaci svatého mučedníka Gorazda, episkopa českého a moravsko-slezského, přijato a den mučednické smrti 4. září bude v pravoslavné církvi v ČSSR zasvěcen jeho památce.

Oznamujeme Vám, že toto rozhodnutí vešlo v platnost dne 6. září 1987, kdy byla vyhlášena na sv. liturgii v katedrálním chrámě sv. Gorazda v Olomouci jeho **k a n o n i z a c e**.

Prosíme Vás, abyste zařadili jméno sv. mučedníka **GORAZDA**, episkopa českého a moravsko-slezského do pravoslavného kalendáře a seznamu světců Vaší pravoslavné církve.“

Předseda Posvátného synodu
pravoslavné církve v Československu

metropolita pražský
a celého Československá

Praha 30. listopadu 1987

Průběh slavnosti

Slavnost se uskutečnila ve dnech 4.–6. září v roce 1987. Samotný obřad zařazování vладыky Gorazda do kánonu svatých měl celo-pravoslavný charakter. Byli na něm přítomní představitelé mnohých pravoslavných církví, jmenovitě od Konstantinopolského patriarchátu – biskup Christopolsky Michail a archimandrit Genadij Limuris, představitelé Srbského patriarchátu – biskupové Banja-Lukskij Efrem a Vransky Savva. Delegaci od Ruské pravoslavné církve představoval arcibiskup Voroněžský a Lipecky Metodij, biskup Podolski Vladimír, duchovní správce Ruské pravoslavné církve v Karlových Varech. Brzy ráno 4. září v katedrálním chrámu svatého Gorazda I. byla vykonána mše a posléze se uskutečnilo zasedání, jehož předsedou byl metropolita Pražský a Československý Dorofej. Také na tomto zasedání byl přečten proslov presbytera Dr. Jaroslava Šuvarského „Novomučedník biskup Gorazd“.

Další den účastníci slavnosti přijeli do Gorazdova rodného města, vesnice Hrubá Vrbka. Tam přímo u domu, kde se narodil svatý, byla za něj vykonána poslední panychida. Následoval improvizovaný vesnický koncert národní hudby, po němž hosté odjeli do domu kultury na slavnostní oběd. Večer účastníci zakončili modlitbou v kostele sv. Václava v Brně.

Poslední slavnostní den kanonizace biskupa Gorazda II. se začal Svatou mší v Katedrálním chrámu sv. Gorazda I. v Olomouci, jehož hlavou se stal Blaženější metropolita Dorofej. Po skončení mší byl přečten život svatého. Potom metropolita Československé církve promluvil k hostům s řečí, ve které zdůraznil význam kanonizace svatého novomučedníka Gorazda pro pravoslavnou církev v Československu. Metropolita Dorofej poprvé pronesl slova modlitby k novému svatému: „Vladyko svatý!“ .....

Po slavnosti vystoupili s řečí též představitelé bratrských pravoslavných církví. Poslání patriarchy moskevského a celého Ruska Pimena tlumočil arcibiskup Voronežskij a Lipeckij Metodij – hlava delegací Ruské pravoslavné církve.

Co se týká samotného přijetí faktu kanonizace Gorazda II. ostatními církvemi, odpověď Jaroslava Šuvarského zní jednoznačně: „Ano, přijali, dokonce s velkým nadšením.“ „To byla doba, která se dá porovnávat s Národním obrozením. Hned po biskupovi Gorazdovi byla kanonizována Anežka Česká a kníže Rostislav.“

4.5. Ohlas svatořečení biskupa Gorazda

Neexistují žádné tištěné údaje, které by popisovaly ohlas tohoto mimořádného aktu. Je očividné, že se kanonizace svatého biskupa Gorazda stala prvním nezávislým aktem autokefální Československé pravoslavné církve. Bezpochyby kanonizace svatého vladyky Gorazda měla mimořádný význam, a to nejenom pro Československou pravoslavnou církev, nýbrž také pro celý československý stát. Znamenala velký přelom směrem k uvolnění režimu. Byla první, průkopnickou akcí, a proto inspirovala ostatní církve k podobným činům. Nicméně samotná slavnost zdaleka neměla takový ohlas mezi věřícími jako například svatořečení svaté Anežky České, které oslovilo spoustu lidí a promítlo se do národních manifestací. Svou roli tady sehrál rozdíl mezi počtem katolických a pravoslavných věřících, ale také celonárodní význam svaté Anežky jako jedné z hlavních patronek českého státu.

Pro Československou pravoslavnou církev svatořečení biskupa Gorazda znamenalo uskutečnění jejího dávného přání a samozřejmě velké vítězství. Pro socialistický československý režim, ať už kanonizaci povolil z jakýchkoliv důvodů, znamenalo taktickou chybu, jež měla dalekosáhlé důsledky. Religiózní „probuzení“ šlo ruku v ruce s „probuzením“ národním a politickým. Gorazdovo svatořečení nadchlo nejenom ostatní místní pravoslavné církve a

pravoslavné věřící, ale také jiné církve a lidé jiného vyznání. Byl to zásadní náboženský akt Československé pravoslavné církve, který měl také politický význam. Je samozřejmé, že o tomto aktu nebyla informována široká veřejnost. Zprávy o kanonizaci biskupa Gorazda se vyskytují pouze ojediněle. Avšak absolutní utajení této kanonizace nebylo možné. Proto hodnotím tento čin jako velmi odvážný, správný a důležitý v dějinách církvi a celé země.

Tuto kapitolu bych rád uzavřel citací z článku Čestmíra G. Kračmara, napsaného do *Hlasu pravoslaví*, kde autor pojednává o televizní soutěži „Velký Čech“: „Chci připomenout jednu (osobnost), která svým životem a svými činy překročila rámec pozemský a stala se světce ... Zavzpomínali jsme na svatého novomučedníka Gorazda. Mnoho a mnoho bychom o něm mohli říci. Jedno je ovšem jasné – byl to velký světec a byl to také velký Čech.“⁴⁸

5. Svatý kníže velkomoravský Rostislav

5.1. Život

Pokud budeme mluvit o počátcích křesťanství u slovanských kmenů, jež osidlovaly teritorium Velké Moravy, potom se pro náš výklad osoba svatého Rostislava jeví jako zásadní. „Svatý Rostislav byl panovníkem, který položil pevné základy našeho duchovního života a kulturní samostatnosti, základy, které přetrvaly přes těžké dějinné zkoušky až po dnešek.“⁴⁹ Rostislav byl synovcem Mojmíra I., který byl prvním panovníkem Velké Moravy. V roce 846

---

4 8 G. KRAČMAR, Čestmír G. Kračmar. Velký Čech, : k 63. výročí mučednické smrti sv.

Vladyky Gorazda. *Hlas Pravoslaví*. Roč. 60 (červenec–září 2005), 7–9, s. 5–6.

4 9 *Svatý kníže Rostislav*. Olomouc: Pravoslavné vydavatelství 1994, str. 3, 1994.

Kanonizace svatého Rostislava knížete Velkomoravského pravoslavnou církví v Českých zemích a na Slovensku 29. 10. 1994 Prešov/ 30. 10. 1994 Brno, s. 3.

byl Rostislav dosazen na velkomoravský královský trůn Ludvíkem Němcem, panovníkem Východofranské říše (tj. východní části rozpadlé Franské říše). Ludvík považoval Rostislava za svého vazala, a proto byl překvapen, když Rostislav začal vykonávat samostatnou politiku. Proto se Ludvík Němec rozhodl podniknout válečnou výpravu na Velkou Moravu, která však nebyla úspěšná. Odpovědí Rostislava bylo vyhnání latinských kněží, vesměs pocházejících z Východofranské říše. V době, kdy Rostislav začal panovat, někdy v roce 846, Velká Morava zahrnovala kmeny moravské a slovenské a o něco později také české. Již v těchto letech zde působily různé křesťanské mise z „Německa, Řecka a Vlach“, jak o tom svědčí svatý Metoděj. Přesto, že sám velkomoravský kníže přijal křesťanství a i přes rozsáhlé budování kostelů, velkomoravská země z velké části zůstávala pohanskou. Sám Rostislav vystupoval proti šíření Slova božího v latině, kterému prostý venkovský lid nerozuměl. „Nemůže cizí řeč, v níž je složena bohoslužba, proniknout k lidskému srdci, aby je uchvátila Boží přítomností a sdělila mu dary Svatého Ducha ...“⁵⁰ Rostislav reflektoval snahy o podmanění a začlenění Velké Moravy do sféry dvou církevně-politických spojenců – německých zemí a Říma. Šíření latinského křesťanství hrálo v této snaze nejdůležitější roli.

Přesto se kníže Rostislav s žádostí o vyslání církevních učitelů, kteří budou hlásat Bibli v domácím jazyce, nejdříve obrátil na svatý stolec v Římě. Odpovědi od papeže Mikuláše I. se ale nedočkal.

Takto hodnotil osobnost papeže Mikuláše I. Pavlík-Gorazd ve své knize *Sv. Cyril a Metoděj a jejich poměr k Římu a Cařihradu*: „...byl to první papež římský, který se dal po způsobu světských panovníků korunovat. Jeho programem hned od začátku bylo zdefinitivnit církevní pravomoc římského biskupského stolce nad celou západní Evropou, jak se od století V. a VI. z původního svého území rozšířila, pokusit se o její rozšíření na východní Evropu

---

5 0 *Svatý kníže Rostislav*. Olomouc: Pravoslavné vydavatelství 1994, str. 3, 1994.

Kanonizace svatého Rostislava knížete Velkomoravského Pravoslavnou církví v Českých

a prosadit vůbec velmocenské postavení papežů i v ohledu politickém. Dobře vystihl jeho osobnost kronikář Regino Pruemský slovy, že rozkazoval králům a tyranům jako vládce světa.⁵¹

Až po tomto neúspěchu se Rostislav obrátil se svou prosbou ke konstantinopolskému císaři Michailu III. Velkomoravský kníže byl informován o východním křesťanství, jež se od osmého století nazývalo pravoslaví, o jeho nenásilném, mírném způsobu šíření víry, o existenci společného rozhodování v otázkách víry o konání Boží služby, a překládání svatých knih do mateřského jazyka. Císař Michail spolu se svatým patriarchou Fotiem vyhověli prosbě knížete Rostislava a poslali na Velkou Moravu dva nejvýznamnější věrozvěsty: Konstantina (Cyrile) a jeho staršího bratra Metoděje. „Oba rodní bratři, svatí Cyril-Konstantin a Metoděj, mohli dobře splnit přání svatého Rostislava, neboť pocházeli ze Soluně, kde se v těch dobách hovořilo nejen řecky, ale i slovansky, takže dokonale znali oba jazyky.“⁵² Oba byli velkými znalci teologie a filozofie, velmi zkušenými zvěstovateli víry díky svým misionářským výpravám do různých vzdálených končin světa.

Příchod slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje

Již následující rok po příchodu byzantských věrozvěstů vyslal německý král Ludvík proti Rostislavovi vojenskou výpravu. Tuto výpravu požehnal ve svém dopise i papež Mikuláš I.

---

5 1 P. MALÝ, Gorazd. *Život sv. Cyrila a Metoděje a jejich poměr k Římu a Cařihradu : k 1050. výročí úmrtí sv. Metoděje*. Hlinsko, 1936.s 232.

5 2 *Svatý kníže Rostislav*. Olomouc: Pravoslavné vydavatelství, 1994, str. 3.

Kanonizace svatého Rostislava knížete Velkomoravského pravoslavnou církví v Českých zemích a na Slovensku 29. 10. 1994 Prešov/ 30. 10. 1994 Brno, s. 11.

Brzy po svém příchodu na Velkou Moravu svatý Cyril začíná pracovat na vytvoření slovanského písma, neboť chápal, že jedině písmo udělá jeho učitelské snahy trvale úspěšnými. Brzy se bratři spřátelili s knížetem Rostislavem, který v nich vesměs viděl opravdové bohoslovy, ctil je a podporoval. Cyril a Metoděj, kteří se těšili podpoře velkoknížete, mohli nerušeně pracovat na shromáždění a následném vyučování žáků celého církevního řádu. Nedlouho poté se pravoslaví začalo těšit velké oblibě u Moravanů, kvůli jeho dostupnosti, srozumitelnosti a kráse. Mimořádný a téměř okamžitý úspěch byzantských teologů vyvolal ostrou nepřízeň latinských duchovních z řad cizinců. První vlny kritiky dopadly na slovanský liturgický jazyk. Takzvaní trojjazyčníci – zastánci učení o třech vyvolených jazycích: hebrejského, řeckého a latinského – napadali cyrilometodějskou misi a již zdomácněnou slovanskou bohoslužbu. Nicméně po téměř čtyřech letech práce zanechali svatí učitelé hojně kvetoucí pravoslavnou tradici v jazyce staroslovanském. Přeložili do staroslovanštiny spisy svatého Jana Zlatoústého i svatého Basila Velikého a další důležité bohoslužby. „Knížeti Rostislavovi věnovali sbírku církevních i světských zákonů pro potřeby rozvíjejícího se duchovního i státního života velkomoravských Slovanů. Těmito spisy a jejich překlady předběhli Moravané o celá století jiné evropské národy.“⁵³ 14. února roku 869 na zpáteční cestě do Cařihradu zemřel svatý Cyril. Metoděj splnil slib, který dal umírajícímu Cyrilovi, a vrátil se na Velkou Moravu již v biskupské hodnosti, kterou získal v Římě.

---

5 3 *Svatý kníže Rostislav*. Olomouc: Pravoslavné vydavatelství 1994, str. 3, 1994.

Kanonizace svatého Rostislava knížete Velkomoravského pravoslavnou církví v Českých zemích a na Slovensku 29. 10. 1994 Prešov/ 30. 10. 1994 Brno, s. 17.

Boje s Východofranskou říší a smrt svatého Rostislava

Jenže Metoděj se již s Rostislavem nesešel. Nyní svatý kníže Rostislav musel bránit svoji zem proti ozbrojeným útokům Němců. V roce 864 Ludvík Němec překročil Dunaj a zaútočil na Velkomoravskou říši. Rostislav se ukryl v pevnosti Dowina (pravděpodobně Devín) a byl přinucen uznat své vazalství vůči Východofranské říši a umožnit návrat latinským kněžím.

Ludvík Němec v roce 869 zaútočil znovu. Dostal se opět k Rostislavově hlavní pevnosti, ale nedobyl ji. V tomtéž období papež uznal sv. Metoděje za moravsko-panonského biskupa a tím umožnil nerušené pokračování celé misie a nezávislé kulturně-politické postavení Velkomoravské říše.

V těchto těžkých časech byl Rostislav zrazen svým synovcem Svatoplukem, jenž panoval v Nitře, ale se snažil o získání vlády nad celou Velkou Moravou. Podle svědectví latinského kronikáře Kristiána se Svatopluk pokusil otrávit svého strýce, ale jed nezapůsobil. Podruhé již byl Svatopluk úspěšnější: Rostislav byl chycen na lovu, svázán a vydán Frankům. Soud nad Rostislavem, jenž řídil osobně král Ludvík, se konal v Řezně v roce 870. První rozhodnutí o trestu smrti bylo vyměněno za odsouzení oslepením a na doživotí uvěznění. Rostislav zemřel mučednickou smrtí, které zajisté předcházelo velké strádání. Pravoslavná historická literatura tvrdí, že to byla západokřesťanská odplata za jeho dopis byzantskému císaři a za přijetí sv. Cyrila a Metoděje na jaře roku 863 na Moravě. Podle jiného výkladu šlo především o politiku, o mocenský spor mezi Franky a Byzancí, a náboženství bylo jen druhotné.

Vývoj událostí po Rostislavově smrti

Po svém návratu na Velkou Moravu byl svatý Metoděj též uvězněn a trestán. Na žádost Moravanů na papeže a též po té, co Svatopluk začal provádět politiku osamostatňování Velké Moravy od německého vlivu, byl arcibiskup Metoděj propouštěn. Avšak vliv franských a latinských duchovních, kteří na rozdíl od svatého Metoděje nekárali Svatoplukův neřádný život, nadále již zůstal na Velké Moravě silný. Podle jedné z teorií právě nepřízeň knížete Svatopluka a jeho německých kněží vůči Metodějovi způsobila, že po smrti svatého (6. dubna roku 885) byli jeho žáci týráni a vypuzeni z Velkomoravské země. Mezi nimi byli takoví významní učenci jako svatý Gorazd I. (právě po něm přijal jméno svatý Pavlík-Gorazd II., na znamení toho, že je též pokračovatelem cyrilometodějské tradice), Kliment, Naum, Sáva. Posléze bylo vyhnáno ještě kolem dvou set mladých kleriků věrných svým učitelům Cyrilu a Metodějovi ze země, a dokonce prodáni do otroctví, odkud však byli vykoupeni byzantským hodnostářem. Po smrti svatého Rostislava Ludvík Němec svěřil správu nad slovanským státem franským markrabím.

Kvůli nové politické situaci bylo pravoslaví společně s knížetem Rostislavem více a více zapomínáno. „V našich zemích se udrželo se toto dědictví ještě dvě století v českém státě přemyslovském, a i odtud bylo posléze vyháněno ...V době meziválečné v plnosti navázal na dílo Rostislavovo svatý mučedník biskup Gorazd II.“⁵⁴ Rostislavovy snahy způsobily, že ve středověku vznikly vzkvétající slovanské církve a kultury u Bulharů, Srbů a Rusů .

---

5 4 *Svatý kníže Rostislav*. Olomouc: Pravoslavné vydavatelství 1994, str. 3, 1994.

Kanonizace svatého Rostislava knížete Velkomoravského pravoslavnou církví v Českých zemích a na Slovensku 29. 10. 1994 Prešov/ 30. 10. 1994 Brno, s. 21.

5.2. Předpoklady pro svatořečení svatého Rostislava

Moderní historikové hledají význam života knížete Rostislava v jeho politických snahách udělat Moravu nezávislou na Západu, či v tom, že umožnil proniknout byzantským vlivům do centrální Evropy. Pravoslavná církev vidí význam svatého Rostislava v tom, že se z duchovních i morálních důvodů rozhodl pro pravoslaví a tím ukázal jeho převahu nad „politicky užitečným“ západním křesťanstvím. Takto to komentoval svatý biskup Gorazd:

„Těm, kteří chtějí hledět na Rostislavovo dílo jako na něco pohříchu pouze politického, připomeneme, že stejným způsobem se pokusili ve své době nepřátelé Krista zredukovat – či lépe řečeno shodit – dílo Spasitelovo. Prakticky všichni pronásledovatelé raného křesťanství se snažili interpretovat Evangelium jako politikum. Někteří současní protestantští teologové vykládají dějiny rané církve a případné spory mezi apoštoly jako boj o moc nad křesťanskou církví (např. Jakubovi stoupenci versus ap. Pavel). Podobná snaha o dezinterpretaci je v naší ‚osvícené‘ době vyvíjena z některých okruhů vůči všeobecným sněmům, které jsou představovány jako koncert, při němž hrají biskupové pod taktovkou císařů hymnu caesaropapismu.“⁵⁵

Výsledkem cyrilometodějské mise, která se uskutečnila za přímého Rostislavova působení, byla celá řada moravských a českých svatých. Na jeho dílo navázal i svatý vladyka mučedník Gorazd již v novodobé Československé pravoslavné církvi.

---

5 5 P. MALÝ, Gorazd. *Život sv. Cyrila a Metoděje a jejich poměr k Římu a Cařihradu: k 1050. výročí úmrtí sv. Metoděje*. Hlinsko, 1936.s 232.

Co se týká osobnosti svatého Rostislava, není o ní mnoho známo. Mnich Kristián píše o Rostislavovi jako o slavném, zbožném a dobrotivém vůdci všeho křesťanství a náboženství. Pro pravoslavnou církev se Rostislav jednoznačně jeví jako zbožný panovník-křesťan, který se zasloužil o rozšíření křesťanství na Velké Moravě a završil svůj život „Kristovým utrpením“ za svoji víru a cyrilometodějskou misii. Pro církev jsou toto víc než dostačující důvody ke svatořečení. V mnoha zemích jsou kanonizováni panovníci, kteří zaváděli či rozšiřovali křesťanství ve svých zemích. Pro pravoslavnou církev v Českých zemích a na Slovensku se takovým panovníkem stal svatý Rostislav.

Nicméně občas se ze strany historiků objevují názory, které jsou v protikladu s církevním pojetím Rostislava jako svatého. Například Dušan Třeštík ve své knize *Vznik Velké Moravy* komentuje události spojené se Svatoplukovou zradou takto: „V každém případě se jednalo o jasnou zradu. Přesto ale Rostislav svého proradného synovce veřejně neobvinil a pokusil se ho nechat zákeřně zavraždit.“⁵⁶ Dále ale uvádí, že „...o takových událostech vždy, bez výjimky, existuje celá řada verzí, zde však máme pouze jednu verzi (od fuldského analisty – oficiální východofranská verze), kterou můžeme sotva považovat za nezávislou.“⁵⁷

5.3. Kanonizace svatého Rostislava

---

5 6 TŘEŠTÍK, Dušan. *Vznik Velké Moravy*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001. Moravané a Čechové a střední Evropa v letech 791–871, s. 197.

5 7 TŘEŠTÍK, Dušan. *Vznik Velké Moravy*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001. Moravané a Čechové a střední Evropa v letech 791–871, s. 197.

Pravoslavná církev v Českých zemích a na Slovensku uskutečnila oficiální kanonizaci velkomoravského knížete Rostislava dne 29. října 1994 v Prešově a dne 30. října téhož roku v pravoslavném chrámu svatého Václava v Brně. To byla první kanonizace svatého, která se částečně odehrávala na území Slovenské republiky.

Prešov – 29. října 1994. Kromě našich biskupů v čele s metropolitou Dorotejem se prešovské části slavnostního aktu zúčastnili rakouský a středoevropský metropolita konstantinopolského (cařihradského) patriarchátu Michail z Vídně, ruskou pravoslavnou církev reprezentoval biskup Jevgenij Virijský – vikář moskevského patriarchátu, za polskou autokefální církev byl přítomen arcibiskup lodžský a poznaňský Šimon. Je zaznamenáno, že ze světských institucí na Slovensku byl přítomen pan Josef Veverka z kanceláře prezidenta Slovenské republiky, dále přednosta Okresního úřadu v Prešově, Dr. A. Dugas, zástupce primátora města Prešova, Ing. V. Beliš a košickou Univerzitu P. J. Šafárika reprezentoval její rektor, Prof. RNDr. Lev Bukovský, DrSc.

Brno – 30. října 1994. Od samého rána se scházeli lidé v pravoslavném chrámu sv. Václava, kde vrcholily přípravy k liturgickému aktu kanonizace Velkomoravského knížete. K chrámu se též sjížděly vozy mnoha zahraničních hostů. Příchozí hosty, kterými byli například pravoslavný konstantinopolský patriarcha Bartolomeo, různí pravoslavní hodnostáři z Evropy i Ruska, ruský generální konzul pro Moravu a Slezsko V. Jegorov, zástupci parlamentu ČR a města Brna, přivítal pravoslavný kněz J. Fejsák slovy: „**Vítám Vás v Brně na půdě moravského národa**“. Fasáda samotného chrámu byla vyzdobena moravskými národními symboly. Když byla po deváté hodině zahájena slavnostní archijerejská svatá liturgie, venku mírně pršelo, takže část účastníků, kteří se již nevešli do přeplněného brněnského chrámu, musela stát v dešti ... Liturgii sloužil Jeho Blaženstvo metropolita Dorotej spolu s mnohými biskupy zastupujícími okolní pravoslavné místní církve – cařihradskou, ruskou, polskou, srbskou, bulharskou a další; spolsloužili i vladyka Jan, zastupující slovenskou část naší místní

církve, a moravský vladyka Krištof, který po přečtení Písma svatého v kázání zdůraznil, že Velká Morava se rozprostírala na rozlehlém území (Od Čech až po dnešní východní Slovensko), zahrnovala tedy více národnostních skupin; Rostislav pochopil, že trvalé sjednocení je možné jen na základech Kristova Evangelia.

Při průběhu božské liturgie sloužilo několik duchovních jako zpovědníci velikému množství lidu a zástupy pak přistoupily ke svátému přijímání ... Celá slavnostní svatá liturgie tím vyvrcholila a stala se opravdu nezapomenutelným povznášejícím duchovním zážitkem. Druhým vrcholem bohoslužby bylo čtení kanonizačního dekretu a tomosu konstantinopolského patriarchátu, kterým byla liturgická úcta ke svatému Rostislavu uvedena do kalendářních seznamů svatých Božích všech místních pravoslavných církví po celém světě. Následovalo **prvé modlitební vyzvání svátého knížete Rostislava v Českých zemích.**

V závěrečné promluvě hovořil dojatý vladyka metropolita Dorotej o duchovním a národním významu právě svatořečeného Velkomoravského knížete. Před mikrofony a televizními kamerami podtrhl skutečnost, že **nebýt svátého knížete Rostislava a jeho duchovního díla, dávno již by nás spolkli Němci**; jaký osud by nás býval čekal, je možno vidět na osudu Polabských Slovanů, kteří byli uprostřed německého živlu úplně poněmčeni. Kníže Rostislav daroval našim národům skrze své hosty – sv. Cyrila a Metoděje – opravdovou vlastní identitu založenou na pravoslavném východním křesťanství, na vlastní slovanské křesťanské kultuře, písemnictví a vzdělanosti, na církevní samostatnosti v rámci velké duchovní rodiny pravoslavných církví. To vše položilo pevné základy naší národní existence, které se nepodařilo vyvrátit ani během tisíc let trvajících houževnatého snažení nepřátel našich národů... **Knížeti Rostislavovi proto vděčíme za samotnou naši národní existenci!**⁵⁸

Uvádím tady kanonizační prohlášení:

---

5 8 Velkomoravský kníže Rostislav svatým. *Hlas Pravoslaví*. Roč. 50, 1, s. 664-665.

Posvátný synod biskupů pravoslavné církve v českých zemích a na Slovensku

na svém zasedání dne 19. července ve Vilémově rozhodl na základě doporučení VIII. Místního sněmu naší církve a na základě výsledků, k nimž dospěla řádným místním sněmem jmenovaná kanonizační komise, aby byl slavnostním liturgickým aktem

svatořečen

Velkomoravský kníže ROSTISLAV,

kníže zbožný, vždy jen dobré paměti v našich národech a ve všem Slovanstvu požívající panovník, který, jak o něm svědčí církevní podání, z Božího vybidnutí pozval na úsvitu křesťanství v našich zemích v 9. století svaté, apoštolům rovné učitele, rodné bratry Cyrila-Konstantina a Metoděje s jejich družinou z Byzance, z níž na všechny strany pravoslavná víra a zbožnost jako „dobrý zákon vycházejí“. Tužbou svatého Rostislava bylo, aby sv. Cyril s Metodějem pro naše předky na Velké Moravě a následně pro všechny Slovaný, kteří jsou věrni jejich pravoslavné tradici, vybudovali samostatnou národní církev v rodině svatých pravoslavných církví. K tomu položili základy tím, že učili naše předky chválit Boha jazykem rodným – staroslověnským v překladu pravoslavných liturgických modliteb a písní a žít křesťansky podle Písem svatých církevních Otců. Tím se zasloužili o duchovní a kulturní vzestup našich národů a o jejich zachování. Svatý Rostislav byl z Boží vůle iniciátorem a ochráncem této svaté misie, proto mu plně – jako ostatním panovníkům, kteří uváděli víru Kristovu ke svým národům – patří i naše uctívání ve sboru svatých Kristových svědků, neboť za toto své dílo byl týrán a svědčil o něm svým životem.

Posvátný synod biskupů rozhodl, aby svatořečení bylo konáno dne 29. října 1994 v katedrálím chrámu sv. Alexandra v městě Prešově a následně v **neděli 30. října 1994 v katedrálím chrámě sv. Václava v městě Brně.**

Posvátný synod biskupů rozhodl, aby **dnem svátku svátého zbožného knížete Rostislava velkomoravského stal se den 28. říjen.**

Kanonizační dekret konstantinopolského patriarchátu (část)

... Takovým upevňovatelem víry Kristovy a příkladem zbožného života se stal velký zvěstovatel víry kníže moravský **Rostislav**, jenž podporoval misijní činnost svatých Cyrila a Metoděje na Velké Moravě, hostil je ve svém domě a nakonec ukončil svůj život mučednickou smrtí. Protože učinil svůj dům domem modlitby, požívá po staletí zbožné úcty ze strany místních obyvatel, uvádí do cCírkvě zpráva archiereje, vladyky arcibiskupa pražského a metropolity Českých zemí a Slovenska pana Doroteje, žádající z toho důvodu oficiálního uznání za strany Matky, svaté Kristovy Veliké Církvě za svátého a zapsání jeho jména do kalendária naší svaté pravoslavné Církvě.

Naše Pokornost, spolu s ostatními vladyky, ctěnými metropolity a v Duchu Svatém našimi milovanými bratry a spoluliturgy, mající na zřeteli výše uvedené s přihlédnutím na vzrůst a užitek duchovní křesťanského lidu, **dáváme na vědomí** veřejnosti Církvě podle její tradice zapsání výše zmíněného knížete moravského Rostislava mezi **svaté** Církvě, aby používal ode všech náležité úcty.

Tímto synodálním rozhodnutím ustanovujeme v Duchu Svatém, aby byl ode dneška až na věky výše jmenovaný kníže moravský **Rostislav** počítán mezi svatéCírkvě, ctěn věřícími a každý rok opěťovaný hymny dne 28. měsíce října.

Jako doklad o potvrzení této skutečnosti slouží i tento patriarší a synodální akt, který jsme podepsali a uložili mezi kodexy naší svaté Kristovy veliké Církvě a stejný akt beze změny jsme poslali vladykovi arcibiskupu pražskému a metropolitovi všech Českých zemí a Slovenska panu Doroteji, aby jej uložil do archivu své svaté pravoslavné církve v Českých zemích a na Slovensku.

stvrzuje konstantinopolský patriarcha *Bartolomeos*

s metropolitou

chalcedonským *Joakimem*

ropoským *Jeronimem*

imverským a tenedským *Fotiem*

prinkiponským *Simeonem*

kolonským *Gavriilem*

listronským *Kalinikem*

derkonským *Konstantinem*

tranupolským *Germanem*

pergským *Evangelem*

filadelfským *Melitonem*

Epištolu Jeho Blaženstvu Dorotejovi, arcibiskupu pražskému a metropolitovi Českých zemí a Slovenska poslal patriarcha moskevský a celé Rusi Alexjij 25. října 1994, č. 2788. Ve svém poslání patriarcha moskevský zdůrazňoval všeslovanský a všepravoslavný význam kanonizace knížete Rostislava.

„V životě nově proslaveného moravského světce vidíme především moudré Boží dílo, které patří celému slovanskému světu.“

5.4. Ohlas svatořečení knížete Rostislava

Tu uvádím citace z článku z časopisu *Hlas Pravoslavi* z roku 1994–95, jež byly věnovány ohlasu svatořečení knížete Rostislava.

„Oficiální kanonizací svatého knížete mučedníka Rostislava pravoslavná církev v Českých zemích a na Slovensku splácí tisícletý dluh památce osvíceného panovníka, který stojí u počátku naší křesťanské duchovní kultury a naší národní nezávislosti.“⁵⁹

V článku časopisu *Hlas pravoslaví* z roku 1994 o samotné brněnské kanonizační slavnosti se post skriptum uvádí ohlas, který získala kanonizace v České televizi: „Památce Velkomoravského knížete Rostislava, který se zásadním způsobem zasloužil o uvedení křesťanství k našim národům a zachování naší národní identity, věnovala Česká televize v hlavním večerním zpravodajství (v den kanonizace v Brně) pouhou jednu minutu, což byla necelá třetina toho časového prostoru, který televize věnovala zprávě z Vatikánu o jmenování pražského římskokatolického arcibiskupa kardinálem, vysílané před kratičkým sestřihem záznamu ze svatořečení Rostislava Moravského. Tato skutečnost svědčí o úpadku vztahu k vlastním národním dějinám, ke kořenům našeho národa i k vlastnímu národu vůbec; to je ostatně charakteristické pro dnešní dobu a její politicko-ekonomický trend...“⁶⁰

Redakce Slovenského časopisu „Odkaz svatého Cyrila Metoda“ spolu s metropolitní řadou v Prešově vydala krátkou přílohu ke svému periodiku, kde nashromáždila informací ohledně kanonizace (29.10.1994 v Prešově) a života svatého.

„*Slovenská televize* vysílala ještě téhož dne odpoledne dvouapůlhodinový záznam ze slavnosti, který byl pro velký zájem ještě jednou v jiném čase opakován. Ohlas na tuto událost byl na Slovensku značný. Bylo slyšet hlasy věřících, že se zde odehrál první světcův zázrak po kanonizaci, neboť slovenská televize původně nehodlala kanonizaci natáčet, později za to žádala velké peníze, které církev ovšem neměla.

Slovenské noviny reagovaly na kanonizační slavnost pravoslavné církve jen stručnými zprávami. Více se o ní roze-psaly noviny vládnoucí strany „Republika“ z 1. 11. 1994. V nich si J.

---

5 9 Svatý kníže Rostislav. *Hlas Pravoslaví*. Roč. 50, 1994, s. 642

6 0 Svatý kníže Rostislav. *Hlas Pravoslaví*. Roč. 50, 1994, s. 665

Patočka klade otázku „Prečo Rastislava blahorečila pravoslávna cirkev.“ Autor neporozuměl duchovnímu smyslu události. Zvyklý posuzovat všechno vypočítavým politickým zrakem, nemůže pochopit, že touto kanonizací pravoslaví neproklamuje politické ambice a nedokazuje nějaké nároky, ale ukazuje na duchovní a mravní kořeny původního křesťanství u nás, na cyrilometodějství. Z nich dodnes čerpá sílu apoštolské víry a tradice. Škoda, že v článku je mnoho záměrných historických nedostatků, které snad měly zlehčit význam cyrilometodějské misie poslané z Cařihradu (nikoliv z Říma). Proč prý se také „do kanonizace montují Česi?“... „Ešteže (prý) pravoslávna cirkev v Čechách kanonizovala knieža v Brne...“⁶¹

Proti takovým úzokům církev staví tvrzení o tom, že pravoslaví vykazuje v dějinách schopnost identifikovat se s národní tradicí a mentalitou každého národa, součástí jehož náboženských dějin je pravoslavná víra a církev.

„*České a moravské sdělovací prostředky* věnovaly naší kanonizaci jen stručné zprávy. Televize ve svém denním zpravodajství přinesla jen krátké záběry z brněnské slavnosti, neboť téhož dne se octlo v popředí zájmu sdělovacích prostředků jmenování pražského římskokatolického arcibiskupa kardinálem. Teprve o dva týdny později byl brněnské kanonizační slavnosti věnován asi patnáctiminutový pořad v nedělním Křesťanském magazínu, který byl pak ještě jednou opakován v jiném vysílacím čase. Na jeho přípravě se podílel prof. protojerej Pavel Aleš.

České noviny se omezily na strohá oznámení o události podle zprávy, kterou vydala Česká tisková kancelář. Leckde se objevily i podivné formulace, jako že pravoslavná církev „vysvětila“ knížete Rostislava, což svědčí o nízké znalosti církevních reálií u našich novinářských pracovníků. Také mylně uvedly jako autora ikony světcovy Jano Kellera, správně je jím Lubomír Kupec.

Více místa věnovala kanonizaci svatého Rostislava v Brně Moravská politika v č. 5 a 6. Označuje svatého Rostislava za „prvního moravského světce“ a upozorňuje, že jím rozhodně nebude Jan Sarkander, osobnost z doby pobělohorské, vzbuzující pro své protireformační postoje protesty ze strany evangelických křesťanů. Podotýkáme, že historicky prvním skutečně ověřeně z Moravy pocházejícím světce je svatý Gorazd, žák svatého Cyrila a Metoděje, kterého sám svatý arcibiskup Metoděj před svou smrtí navrhl za svého nástupce. Druhým svatým Moravanem, pokud jde o původ, je ovšem náš novodobý světec: svatý Gorazd II. – biskup český a moravsko-slezský, novomučedník. V širším smyslu a oprávněně k těmto Moravanům rodem připojujeme svaté bratry Cyrila a Metoděje, rodáky z řecké Soluně, kteří se stali duchem Slovany, protože všem Slovanům posloužili nezapomenutelným způsobem svou misijní prací na jejich cestě ke Kristu a Církvi Boží. Všichni pak cítíme jako naprosto oprávněné, že k těmto velikánům duchovním byl nyní připojen naší modlitební úctou i nově kanonizovaný svatý Rostislav.

Ve Valašských novinách z prosince roku 1994, roč. 3, č. 12 byl rozmístěn článek dr. Josefa Many, který před svatořečením svatého Rostislava zaslal do 11 redakcí kanonizační text s prosbou o jeho úplné zveřejnění. Autor (římský katolík) dále jmenuje redakce různých novin, mezi nimiž byly: Katolický týdeník, Rudé právo a regionální olomoucké Hanácké noviny. „Všechny zarputile mlčely, jakoby se jednalo o dalekou cizinu.“⁶¹

„O samotné slavnosti kanonizace Valašské noviny psaly: „Mohli jsme vidět devět pravoslavných biskupů. Z nepravoslavných se zúčastnili slavnosti i zástupci církve starokatolické a čs. husitské. Marně jsme hledali biskupy církve římskokatolické i zástupce protestantských denominací u nás. Jako katolík jsem se za neúčast naší katolické církevní hierarchie styděl.“ Z hlediska římskokatolického se autor článku ptá: „Je Rostislav svatým jen

---

6 1 Ohlasy na svatořečení velkomoravského knížete Rostislava v Prešově a v Brně. *Hlas Pravoslavi*. Roč. 51, č. 1 (1995), č. 1, s. 14-17.

pro naše pravoslavné spolubratry? Jistěže ne.“ Dr. Mana pak vysvětluje, jak probíhala kanonizace svatých v dějinách církve a správně konstatuje, že dříve kanonizoval sám křesťanský lid, tak to „bylo rozšířeno vždy a všude“, takovou „lidovou kanonizaci“ měl u nás sv. Cyril, sv. Metoděj, sv. Gorazd a dal., ale takovouto lidovou kanonizaci měl patrně i sv. Rostislav, jehož uctívání bylo jistě schváleno i sv. Metodějem (o této úctě píše kronikář Kristián v 10. stol.). Dále píše autor článku, že veřejné uctívání knížete Rostislava trvalo až do 13. stol., kdy muselo na centralizační nátlak Přemyslovců ustoupit úctě svatováclavské. Poznámává dále, že i sv. Václav a sv. Ludmila jsou též uctíváni pouze na základě lidové kanonizace. Do rozdělení křesťanstva v roce 1054 na západní katolickou a východní pravoslavnou církev „všechny svaté uctívají navzájem obě církve. Mezi tyto patří i svatý Rostislav, ten žil dále v povědomí lidu, i když úředně jeho úcta byla potlačována ...“

Kanonizace velkomoravského knížete svatého Rostislava byla přijata jednomyslně a jako radostná zvěst všemi sesterskými slovanskými pravoslavnými církvemi, které poslaly jak do Prešova, tak do Brna své zástupce. Byla slavnostně potvrzena konstantinopolským patriarším stolcem. Tím bylo jméno svatého Rostislava uvedeno rovněž do pravoslavného světa neslovanského, především řeckého, a tímto prostřednictvím i do prostředí celého pravoslavného východu i západu. Všichni tak vyjádřili své hluboké souznění a ztotožnění se s tímto aktem, který sice přišel až ve 20. století, když k tomu dozrál čas, ale přišel, aby byla stará křivda vůči památce velkého knížete velkomoravského napravena. A to se také stalo. Je skutečně věcí samotné církve římskokatolické, zda se k tomuto aktu pravoslavných také připojí. Věřme, že k tomu časem rovněž dojde. Upřímný zájem mnohých našich bratří římských Fk atolíků, kteří buď na kanonizaci přímo do brněnského katedrálního chrámu svatého Gorazda přišli anebo s ní sympatizovali, protože jim jméno svatého knížete Rostislava něco hlubšího napovídá a v jejich

srdci souznívá spolu se jmény svatých Cyrila a Metoděje a jejich žáků Angelára, Gorazda I., Nauma a Sávy, tomu nasvědčuje. Vše je ostatně v rukou Božích.⁶²

Proč byl svatořečen kníže Rostislav?

Hanácký kurýr uveřejnil rozhovor s ThDr. Pavlem Alšem ohledně důvodů kanonizaci svatého Rostislava tady uvádím pouze část tohoto rozhovoru.

Díky knížeti svatému Rostislavovi pořídili Cyril a Metoděj pro Moravany překlady východních bohoslužeb s celým bohatstvím hymnů, modliteb a poučných textů, které dodnes používá pravoslavná církev. To souviselo s vytvářením základů hudby, respektive liturgického zpěvu. Svatý Rostislav jistě hmotně podporoval i stavebnictví – vznikaly chrámy a kaple, vyzdobené freskami a ikonami – to byl základ malířského umění. Při chrámech – je to doloženo archeologickými nálezy – se přistavovaly prostory školní, v monastýrech vznikala skriptoria, v nichž se nejen přepisovala starší díla, ale rodila se zde i nová literární tvorba. Na Rostislavovu žádost sestavili svatí Cyril s Metodějem zákony světské i církevní... to byla duchovní klenotnice i duchovní výzbroj národa, který nestrpěl ponižování a porobu. To byly hodnoty, které od nás rádi přejímaly i sousední národy.

V případě svatořečení knížete Rostislava je důležité, že se k úmyslu pravoslavné církve v českých zemích a na Slovensku připojily shodně nejen pravoslavné církve slovanských zemí – bulharská, srbská, ruská, polská s účastí biskupů na kanonizaci, ale též církev cařihradská, jejíž stolec před jedenácti stoletími vyhověl Rostislavově žádosti.

---

6 2 Ohlasy na svatořečení velkomoravského knížete Rostislava v Prešově a v Brně. *Hlas Pravoslaví*. Roč. 51, č. 1 (1995), č. 1, s. 14-17.

Jaké úctě a pozornosti se bude těšit nový svatý?

Pravoslavná církev rozhodla, aby jeho svátkem byl 28. říjen, nikoliv proto, aby se světecké osobnosti vytvářelo nějaké politikum, ale s intencí, abychom se zamýšleli nad tím, že knížeti Věděl, že bez duchovních základů jsou tyto věci neplodné, někdy i škodlivé. Poznal hodnotu křesťanství a církve. Hledal pro osobní, národní a státní život takové vzory a učitele, kteří by ho orientovali k vyšším duchovním ideálům. Když nepochodil v Římě, obrátil se do Cařihradu. Rozhodoval se pro to nejlepší, nevedl výboje proti sousedům, toužil po míru a hájil jej i samostatnost svého státu a byl si jist, že nikoliv chvilkový politický a kulturní efekt, ale samostatná národní církev s vlastním bohoslužebným jazykem bude národu spolehlivou duchovní oporou.⁶³

6. Porovnání kanonizačních obřadů svatého Gorazda a svatého Rostislava

Po tom, co jsem nashromáždil dostatečné množství materiálů ohledně obou kanonizací můžu přistoupit k jejich komparaci. Nejdříve začnu dostupnými informacemi o kanonizacích.

O Gorazdové kanonizace není napsáno téměř nic. Tady jsem v praxi se uvědomil, co znamená neexistence svobodného, necenzurovaného tisku. Překvapuje fakt, že se v dnešní demokratické Československé republice neobjevují nové informace ohledně tohoto mimořádného aktu. Skutečnost je taková, že „ateistický“ Československý stát povolil kanonizaci

---

6 3 Hanácký kurýr : uveřejnil v prosinci rozhovor s ThDr. Pavlem Alšem. *Týdeník pro střední Moravu*. roč.II., č.46, s. 1.

svatého Gorazda, přesto, že je to na první pohled podkopává základy jeho ideologii. Jakými způsoby místní pravoslavná církev tohoto dosáhla jsem psal v kapitole „o rozhovoru s Jaroslavem Šuvarským“. Částečné informace ohledně svatořečení biskupa mučedníka, jsem získal z oficiálních dokumentů: kanonizačního řádu a prohlášení

Naproti tomu, svatořečení svatého knížete **Rostislava** se konalo po sametové revoluci, v více příznivých podmínkách. Pramenů týkajících se této slavnosti je velké množství. Dokonce v hlavním z nich - časopisu „Hlas pravoslavi“ z roku 1994-95 je kanonizační tematice věnováno několik článků, které popisovaly průběh kanonizace, epištoly od konstantinopolského a ruského patriarchy. Také byly zveřejněny ohlasy a reflexe kanonizace v mediálních prostředcích.

Svatořečení svatého velkomoravského knížete mělo bohatší program a probíhalo ve dvou velkých městech – českém-moravském Brno a slovenském Prešově, čímž byl také naznačen význam tohoto knížete pro obě tyto země. Tato kanonizace se vyznačovala větší návštěvností ze strany „sesterských“ pravoslavných církví. Zúčastnila se jí také polská pravoslavná církev a bulharská pravoslavná církev, jež nebyly přítomné na kanonizaci svatého **Gorazda**.

Během kanonizaci v Brně byl přečten takzvaný „kanonizační dekret“ konstantinopolského patriarchy, který potvrzoval uctívání moravského knížete **Rostislava** svatým dne 28. měsíce října. V tomto případě konstantinopolský patriarchát považován za prvního mezi rovnými a proto právě on uvedl jméno svatého Rostislava do seznamů všech pravoslavných svatých ve všech místních pravoslavných církvích.

V roce 1987 při kanonizaci svatého biskupa **Gorazda** tuto úlohu neplnil konstantinopolský patriarchát nýbrž Československá pravoslavná církev v oficiálním prohlášení sama žádala ostatní místní pravoslavné církvi o zařazení jména svatého Gorazda II do kalendářů místních pravoslavných církví.

Kanonizace svatého biskupa **Gorazda** se konala v Olomouci ale také zahrnovala návštěvu jeho rodiště – Hrubé Vrbky. Z jeho životopisu je zřejmé, že si také zasloužil o vývoj pravoslaví na Slovensku. Dá se uvažovat o tom, že v té době, kdy ještě existovalo jednotné Československo nebylo třeba provádět kanonizační obřad ve dvou zemích zároveň. Je též možný, že průběh obřadu byl omezen státem.

Důvody (a proti-důvody) ke kanonizaci obou svatých se často liší z pohledu světského badatele a církevního hodnostáře. Přesto obecně se tvrdí, že oba svatí si zásadním způsobem zasloužili o rozvoj a náplň pravoslavné tradice na území místní pravoslavné církvi. Jejich historický význam, podpořený jejich zbožným životem (což někteří historikové zpochybňují v Rostislavovém případě) a mučednickou smrtí to jsou tři hlavní pilíře jejich kanonizaci. V případě obou svatých je také zmíněno, že po smrti byli „lidově uctívání“, respektive, jejich dílo a oběť nebyly zapomenuté.

Je zřejmé, že v pravoslaví zázraky spojené s životem svatého zdaleka nehrají takovou důležitou roli pro jeho kanonizaci jako v katolicismu, přesto se v literatuře zasvěcené **Gorazdovi** je zmiňován zajímavý incident, který je často interpretován jako zázrak. Po konečném rozhodnutí následovat pravoslavný směr, které přišlo k Svátému začátkem dvacátých let dvacátého století, těžká oční choroba, jež Gorazdovi hrozila úplným oslepnutím, zázračným způsobem ustoupila.

Podobný malý „zázrak“ je uváděn v církevních pramenech o knížeti **Rostislavovi**. Podle jedné z verzí Svatopluk chtěl otrávit svého strýce na hostině, nicméně jed nijak neohrozil život knížeti.

Na otázku byla-li kanonizace biskupy **Gorazda** přijata ostatními konfesemi odpovídá Jaroslav Šuvarský kladně. Očividně, že tato slavnost byla nepodobna prolomení hrázu. Většina

církví byla bezpochyby její inspirována a začala více prosazovat myšlenku kanonizaci svých svatých.

V případě s kanonizaci knížete **Rostislava** je to poněkud jiné. Z pramenu plyne, že katolická církev nijak nereagovala na kanonizační prohlášení a to i přes částečný zájem jejích věřících o tuto slavnost. Zato byly přítomné představitelé starokatolické a československé husitské církví.

7. Závěr

Ve své práci jsem se pokusil o nastínění dějin pravoslaví v Českých zemích. Proto po úvodním slovu píšu o dějinách pravoslavné církvi od nejstarších dob, až po pád socialistického systému. Jádrem mé práce byla otázka kanonizace pravoslavnou církví dvou svatých – Gorazda a Rostislava. Po obecném popisu procesu neboli aktu kanonizaci v pravoslaví a v katolicismu a rozdílech mezi nimi, přecházím ke kapitolám o životech a kanonizacích těchto dvou svatých. Cílem druhé části práci bylo porozumění příčinám vedoucím ke kanonizaci a porovnání samotných procesů a ohlasu svatých Rostislava a Gorazda. Téma považuji za zajímavou hlavně proto, že Gorazdová kanonizace byla uskutečněna za panování ateistického režimu, kdyžto v případě knížete Rostislava již šlo o demokratický režim a zároveň o dvou nyní samostatných státech - Českou Republiku a Slovensko, přesto že se místní pravoslavná církev nerozdělila.

Ve zkoumání životů a aktů svatořečení obou svatých používám stejnou strukturu, to znamená, že rozdělují text na jednotlivé období, uvádím předpoklady k jejich svatořečení, samotnou kanonizaci a nakonec ohlas, jež je následoval. V kapitolách věnovaných svatořečení, celkové nebo částečně uvádím oficiální dokumenty k těmto slavnostem a také popisují průběh

obřadů. Poslední část práce je věnována srovnávání kanonizace svatého biskupa Gorazda a svatého knížete Rostislava.

Práce nabízí zajímavé výsledky. Ukázalo se, že pravoslavná kanonizace v době komunismu byla možná, ale její okolnosti nejsou dodnes rozkryty. Bohužel za současného stavu materiálů, jež k tomu poskytuje pravoslavná církev, další pátrání po odpovědích je nemožné. Zůstává to úkolem pro příští bádání.

V případě svatořečení knížete Rostislava, které probíhalo již ve svobodné společnosti, je zřejmý, že nebyla kanonizace vládou ani médií nijak omezována, ale budila pozornost pouze okrajové. Často sekundární média o této události mlčela a nebo vyjadřovala obavy z politických (panslavistických) podtextů (uvádím článek J. Patočky jako příklad těchto obav).

Obecně se dá říci, že začlenění pravoslavné tradice do rámce českých duchovních dějin i českého sebevnímání není věci hotovou ani samozřejmou a je zajímavé sledovat, jak se to bude vyvíjet ve společnosti v příštích desetiletích.

Slovník

Archijerej – v pravoslaví je to název duchovních čtyř nejvyšších hodností (episkop, arciepiskop, metropolita, patriarcha)

Arcibiskup – hlavní biskup

Beatifikace – z lat. Beatus – blahoslavený a facio – činím. Ne rozdíl od svatého, kult blahoslaveného se rozšiřuje pouze na určitou oblast.

Biskup (Episkop) – vyšší duchovní jmenování, které obvykle patří hlavě diecéze

Eparchie (Diecéze) – církevně - administrativní teritoriální jednotka, kterou obvykle řídí biskup

Hierarcha – nadřízeny kněžů, biskup. Nejvyšší titul církevní hierarchii.

Metropolita - z řeckého *metropolis* mateřské město, je sídelní biskup v metropoli, jenž je představeným církevní provincie

Patriarcha – hlava místní pravoslavné církve

Patriarchát - V současné době patriarchát znamená jednotku územního členění větší než církevní provincie. Nejvyšší biskup se nazývá patriarcha. Titul patriarchátu byl udělován také jako čestný, pro mimořádně významné diecéze.

Ekzarcha (od řeckého hlava náměstník) – duchovní osoba, která řídí velké církevní oblasti

Ekzarchát – církevní oblast, která spojuje několik eparchij (diecézí), je částečně samosprávná

Ekumenismus - nebo přesněji ekumenické hnutí, z řeckého oikúmené, „celek obydlého světa“, je hnutí za sblížení, spolupráci, případně i sjednocování zejména křesťanských církví.

Epištola - z řečtiny a latiny převzaté slovo pro dopis, užívané především u náročnějších textů (různá poselství, veršované stati). Vyznačuje se **epistolárním** stylem (oslovení, závěr, ohled na příjemce; tak se časová označení obvykle psala z hlediska čtenáře, ne pisatele)

Kanonizace – řec. Kanonizo – uzákonovat. Začlenění do kánonu svatých. Český synonymum je svatořečení.

Tomos – z řeckého dělit, řezat. Nařízení představitele místní pravoslavné církve, které se týká důležitých otázek církevního rázu. Například, prostřednictvím tomosu se vyhláší autonomie nebo autokefalie jedné z místních církví. V tomorech se používá úplná podpis a slavnostní styl.

Použité materiály

- *Biskup Gorazd, z díla*, Praha 1988
- Čestmír Kračmar, *Panychida za statečné*, Praha 1988
- Český zápas, týdeník Církve československé husitské, *Ekumenická novoroční slavnost na počest biskupa Gorazda*, ročník 89, číslo 1.
- Dušan Třeštík, *Vznik Velké Moravy (Moravané, Čechové a střední Evropa v letech 791-871)*, nakladatelství lidové noviny, Praha 2001
- Hanácký kurýr Týdeník pro střední Moravu. roč.II., č.46, s. 1.
- Jaroslav Vokoun, Hlas pravoslaví, *Zápas biskupa Gorazda o Československou církev pravoslavnou*, v reflexi časopisu *Za pravdou* 1921-26,
- Hlas pravoslaví, Národní konzervační fond, svázek z roku 1987
- Hlas pravoslaví, Evangelická teologická fakulta, svázky z roku 1994 a 1995
- Jaroslav Šuvarský, *Biskup Gorazd*, Praha 1979

- Jaroslav Šuvarský a Eva Šuvarská, *Svatý Biskup Gorazd*, Praha 2009
- Jaroslav Němec, *Svatořečení blahoslaveného Sarkanda*, Velehrad 2005
- Jaroslav Němec, *Cesta ke kanonizaci*, Olomouc 2008
- *Kanonizace svatého Rostislava knížete Velkomoravského Pravoslavnou církví v Českých zemích a na Slovensku 29.10.1994 Prešov/ 30.10.1994 Brno*, Pravoslavné vydavatelství 1994
- Metropolita Kryštof, *Naše pravoslavi (O pravoslavné víře a životě pravoslavné církve u nás)*, Praha 2009
- Pavel Aleš, *Pastýř a martyr*, Olomouc 1992-1995
- *Směrování*, (texty a dokumenty k 80. výročí od svěcení prvního českého pravoslavného biskupa sv.Gorazda), Olomouc 2002
- Vladimír Grigorič, *Pravoslavná církev v Republice Československé*, 1926
- Доклад Владыки Ювеналия „О канонизации святых“ на конференции „Служение Церкви в современном мире“, 9 октября 2003

<http://www.patriarchia.ru/db/text/422558.html>
- К.Е.Скурат, История Поместных Православных Церквей
- Православная энциклопедия, Горазд, 2006

